Šimek, Emanuel

Historické osudy Sedličanů a jejich území až do trvalého návratu Chebska k českému státu

In: Šimek, Emanuel. *Chebsko v staré době : dnešní nejzápadnější slovanské území.* Vyd. 1. Brno: Masarykova universita s podporou Ministerstva školství, 1955, pp. [269]-335

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/118921
Access Date: 27. 11. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

V

HISTORICKÉ OSUDY SEDLIČANŮ A JEJICH ÚZEMÍ AŽ DO NÁVRATU CHEBSKA K ČESKÉMU STÁTU

Sedličané, jak jsem již uvedl[1], se musili na svém území s obou stran horní Ohře usaditi dříve, než mohli toto území zabrati polabští Srbové. Srby máme historickými zprávami v Polabí severně od českých hor doloženy již před dobou Samovou a podle zprávy Fredegarovy z roku 631/2, že slovanští Srbové, usedlí tehdy mezi Labem a Sálou, patřili již předtím odedávna k říši francké[2], měli tuto oblast obsazenu nejméně již od druhé polovice VI. století. Z toho vyplývá, že Sedličané musili již tehdy mít své území na horní Ohři až po Smrčiny osídleno. Více nám zatím historie nemůže pověděti. Podle (ojedinělého zatím) náznaku, který nám poskytl uchovaný materiál archeologický[3], je však oprávněná naděje, že nám po té stránce časem více poví předhistorická archeologie, t. j. že nám přinese početnější doklady o sedličanském osídlení horního Poohří již i v V. století n. l.

Jaké byly osudy Sedličanů od těch dob až do druhé polovice XI. století, kdy se nám poprvé objevují v historickém světle záznamem v zakládací listině biskupství pražského z r. 1086, reprodukujícím stav hranic tohoto biskupství z doby jeho skutečného založení roku 973? Že tehdy, v době velkého politického rozmachu českých Boleslavů, bylo území Sedličanů skutečně pohraniční oblastí českého biskupství na (severo-)

---

[1] Str. 46 a d.

[2] Fredegar 68, v. výše str. 47 pozn. 66.

[3] Str. 47, 205 a d.

západě, o tom netřeba pochybovati. Při velkém nepoměru sil je nepochybné, že si Sedličané nemohli uhájit svou samostatnost již ani proti výbojnému Vlastislavovi, knížeti sousedních Lučanů v bohatém a proto zřejmě ještě i za doby Kosmovy pyšném Žatecku[4]. Vlastislav v době, kdy podnikal své úspěšné útoky na Čechy a jejich území až po Vltavu[5], musil být již také pánem území Sedličanů, neboť se nemohl vystavovat nebezpečí, že dojde k dohodě mezi jeho sousedy s obou stran, Čechy a Sedličany, a že na něho bude podniknut útok se dvou stran, který by byl mohl jeho državu a tím i jeho dobyvačné plány vážně ohrozit. Proto nelze pochybovat o tom, že Sedličané byli již v době před začátkem bojů mezi Čechy a Lučany nanejméně pod vrchní vládou knížete luckého.

Po smrti Vlastislavově v boji na Turském poli[6], kdy se dosavadní porážky kmene Čechů rázem obrátily ve veliké vítězství, bylo celé knížetství Vlastislavovo připojeno k českému knížetství Neklanovu. A s ním ovšem i území kmene Sedličanů, neboť právě tehdy, v době největšího rozmachu kmene Čechů, opojeného neočekávaným vítězstvím, nebylo dojista ani pomyšlení na to, že by se byli Sedličané mohli opět osamostatnit[7]. A tak smrt Vlastislavova a spojení jeho knížetství s državou českou se více než pravděpodobně staly zároveň také historickým mezníkem pro příslušenství Sedličanů k říši českých Přemyslovců. Tím byl pod vládou Přemyslovců soustředěn celý severozápad pozdějších historických Čech.

To se stalo za vlády Přemyslovce Neklana, podle Kosmy[8] pří-

---

[4] Kosmas I. 12: dux Lucensis, ferocissimus mente, cum superbissima gente, quibus et hodie a malo innatum est superbire. O statečnosti Lučanů — Žatčanů čteme u Kosmy také ještě později k r. 1116 (III. 42).

[5] Tamže I. 10.

[6] Tamže 10, 12.

[7] Jak si bojovníci Neklanovi počínali v zemi Vlastislavově, líčí Kosmas I. 13 slovy: Post haec intrantes Boemi in terram illam et nullo resistente devastantes eam civitates destruxerunt, villas combusserunt, spolia multa acceperunt.

[8] Kosmas I. 9.

mého předchůdce knížete Hostivíta, předchůdce Bořivojova. Tím je tato důležitá historická událost datována zhruba asi do první polovice IX. století. Od té doby byli Sedličané a jejich území součástí českého státu Přemyslovců.

Jak žili předtím, mohou nám pověděti — pokud to vůbec bude možno zjistit — především nálezy archeologické. Dosavadní nálezy jsou ovšem ještě příliš kusé, aby nám mohly poskytnout poučení do podrobností, jakých bychom si přáli. Ale již sama poloha jejich sídel především v úrodných oblastech s obou stran řeky Ohře a na dolních tocích jejích poboček ukazuje na to, že Sedličané — jako i ostatní české kmeny — žili především životem rolníků a pastevců. Postupně, s přibýváním populace, rozšiřovali své území do lesů ve vyšších polohách, jak nasvědčují některé místní názvy, ukazující na mýcení a žďáření lesů, jako *Lažany, Palič* (z **Palice*) na jihu Chebska[9] a na severu *Kuřím* „v zadním lese" mezi horní Plesnou a horní Libocí[10]. Jinak pronikalo slovanské obyvatelstvo do horské oblasti severně i jižně od pruhu starého sídelního území jen zřídka (srovnej na př. Plesnou a Vackov[11]).

V životě kmene měla jistě již od nejstarších dob velký význam stará obchodní cesta Poohřím, jež se v Chebu štěpila na dvě větve, zvané západní a jihozápadní cesta. Větev západní šla z Chebu podle (opodál) toku Ohře směrem západním až k dolnímu toku Rösly a sledovala pak tok této řeky přes Mošvice (Oschwitz), Arzberk do Raděvic (Markt-Redwitz), směřovala odtud dále na jihozápad přes dnešní Rodenzenreut k hornímu toku Smrčinné Náby, odkud přecházela — již územím srbským — na západ do Pomohaní. Zjevně slovanský ráz jmen vodních toků, jež cesta sledovala, jakož i osad při ní dokládá dostatečně, jak byly osudy sedličanského lidu mezi Chebem a Smrčinami spjaty s touto důležitou obchodní tratí. Jednou z nejdůležitějších osad při ní, snad pro svoji polohu blízko starých hranic

---

[9] Str. 249 č. 41, 253 a d. č. 66.

[10] Str. 248 č. 39; srov. též Schwarz, ON 384, 390.

[11] Str. 254 č. 68, 264 č. 126.

kmene, byla stará tržní ves Raděvice (dn. Markt-Redwitz). Dnešní Rodenzenreut byl podle všeho založen již na samém pokraji starého hraničního lesa.

Podobný význam, jako tato „západní" cesta, měla pro Sedličany i cesta jihozápadní, jež směřovala od Chebu k střednímu toku Odravy, podle něho k Lesní Nábě a podle té (proti vodě) na jih k soutoku obou Náb a podle jejich spojeného toku k Dunaji (k Řeznu)[12]. Také při této trati byla řada sedličanských osad[13], jež zřejmě těžily z hospodářských výhod, které jim skýtala jejich poloha.

Obě tyto cesty přinášely Sedličanům po dlouhá staletí obchodní zisky, ale nakonec se také staly osudem celé chebské části jejich kmene. Po nich přicházeli do sedličanského území nejenom frančtí kupci, nýbrž i francká vojska na válečných výpravách za Karla Velikého i později. Tyto válečné výpravy to byly asi především, které upozornily držitele politické moci v německé říši na význam, jaký by pro ně mohlo mít připojení Chebska k říši[14]. A když k tomuto připojení konečně došlo, přišel po těch cestách v době kolem polovice XII. století příval německých kolonistů, který brzy zalil celé staré Chebsko, a s ním ovšem také rychlá a bezohledná germanisace.

Především po této neblahé stránce měly pro chebské Sedličany význam také cesty, které vedly do starého Chebska podle Halštrova (Bílého) a Saské Sály z Vogtlandu a z Durinska. Obchodně pro ně neměly toho významu jako cesta západní a jihozápadní.

---

[12] O obou cestách v. str. 41 a d.

[13] Str. 236, 239.

[14] Srov. o tom Gradl, GE 46, kde praví, že Chebsko bylo pro německou říši „eine sehr erwünschte Pforte", „falls es wieder nötig werden sollte, die Slawen Böhmens durch das Schwert deutscher Krieger an ihre Untertänigkeit zu mahnen"!

Kdy došlo k připojení Chebska k německé říši?

Řešení této otázky nebyla rovněž dosud věnována českou vědou pozornost, jaké by si tato historicky pro český stát velmi důležitá a pro Chebsko a Sedličany vůbec přímo tragická událost vyžadovala. V dějepisné literatuře se dnes obyčejně setkáváme s povšechnými, ale nedosti doloženými údaji, že Chebsko bylo připojeno k německé říši někdy kolem roku 1000 nebo v XI. století. A v německé literatuře byl dokonce dříve běžný (a ještě dnes je velmi častý) názor, že Chebsko patřilo k německé říši již i dříve, před rokem 973, t. j. před založením pražského biskupství[15]. Tento názor přejímá v poslední době také český archeolog R. Turek a dochází k závěru, že Chebsko patřilo k německé říši dokonce již před rokem 863[16].

Historických zpráv, jež by nám zábor Chebska a jeho odtržení od českého státu přímo dokládaly, vůbec není. Není jich pro rok 1000 nebo pro dobu kolem něho, a není jich ani pro rok 973 a dokonce už ne pro rok 863, jak soudí Turek. Toto nejnižší vročení Turkovo je ze všech dosavadních pokusů o datování záboru Chebska nejslaběji doloženo, takže by ani nebylo třeba podrobněji se jím zde zabývati. Protože však jde o českého autora a je proto nebezpečí, že jeho stanovisko bude záhy přejato onou částí německé literatury, jež bude chtíti z nedosti kritického závěru českého autora vytloukati politický kapitál, je třeba věnovati mu zde alespoň několik slov.

Turek opírá svůj výklad o listinu ze dne 16. června r. 863, jíž král Ludvík Němec (nikoli císař Ludvík II., jak mylně

---

[15] Gradl, ME I str. IX a d., GE 37, 45, Bachmann, GB I. 164 a d., Doeberl, MMN 46, Siegl, Eger u. Egerland 5 a d., Schürer, Kaiserpfalz 3, Gesch. E. 1 a d., Käubler, Siedelungen 29, a j.

[16] R. Turek, ČNM CXXI (1952), 24 pozn. 116.

uvádí Turek[17]) daroval opatu kláštera v Nieder-Altaichu Otgarovi ves *Nabawinidu*, jejíž poloha je v donační listině ještě blíže určena slovy *iuxta riuulum Frebina*[18]. Turek ztotožňuje tento potok Frebinu podle Gradla s Třebnickým potokem „na půdě Chebska u dnešního Markt-Redwitz“ [19]. K tomuto sugestivnímu výroku třeba přičiniti několik kritických poznámek. V celé donační listině máme jedinou do jisté míry bezpečnou lokalisační pomůcku ve jméně *Nabawinida*, z něhož je zřejmo, že šlo o donaci v území *Vinidů* (Slovanů) v poříčí Náby v dnešních severovýchodních Bavořích. Vše ostatní jsou pouhé dohady. I když však připustíme, že mohlo jíti o donaci v oblasti nejhořejšího toku řeky, t. zv. Náby Smrčinné, a že *Frebina* může býti totožná s *Trewinou* donační listiny z roku 1061 (v. níže) a že jí tedy je míněn potok Třebnický, pobočka říčky Kösseine, dostáváme se tím někam do území mezi Smrčinnou Nábou a západními hranicemi starého Chebska v Horní Falci. Jak šlo právě v těch končinách rozhraní mezi sídly Srbů v poříčí Náby, na něž ukazuje jméno osady *Nabawinida*, a českými Slovany — podle mého soudu Sedličany[20] — v IX. století, nevíme[21]. Jméno *Nabawinida* samo však naznačuje, že pravděpodobně šlo o osadu v oblasti srbské[22]. Byl-li potok *Frebina* totožný s *Trewinou* listiny z roku 1061, mohlo snad jíti o donaci v přibližně stejné končině (také r. 1061 šlo o donaci na území nordgavském při hranicích starého Chebska, v. níže). To je vše, co o této věci lze říci. Listina z r. 863, o niž se Turek opírá, neposkytuje tedy ani nejmenšího

[17] Tamže a dříve již OP XIV. 404, 439.

[18] Mon. Boica XI (Mnichov 1771), 121: concessimus quasdam res proprietatis nostre ad monasterium *Altah*, id est uillam que vocatur *nabauuinida* iuxta riuulum *Frebinam;* Gradl, ME I. 3 č. 2.

[19] Turek, ČNM CXXI. 24 pozn. 116.

[20] Šimek, Z dávných věků II (1949), 157 a d., Zprávy Anthr. spol. IV (Brno 1951), 10 a d.

[21] Přibližné hranice, jež tu předpokládali na svých mapách Gradl, ME I, příl., Siegl, Eger u. Egerland, mapa k str. 9, a j., platí podle výslovného konstatování autorů map teprve pro dobu XI.—XII. stol.

[22] Srov. Niederle, SS. III. 113.

důkazu, že by Ludvíkovou donací bylo bývalo zasaženo i jen pohraniční pásmo starého Chebska, a je tedy, myslím, více než jasné, že tato listina dokonce již nemůže býti uváděna jako doklad, že v roce 863 patřilo již celé staré Chebsko (od Smrčin až po Loketsko) k německé říši!

Není-li o odtržení Chebska od Čech a jeho záboru německou říší přímých zpráv historických, nezbývá nám tedy, než dobrati se alespoň přibližného data, kdy se tak stalo, pečlivým zkoumáním všech historických i jiných pomůcek, jež nám mohou řešení této otázky usnadniti.

K zabrání tak velkého a pro český stát tak důležitého území Němci mohlo nepochybně dojíti jenom v dobách nejhlubšího úpadku politické moci českého státu. V jeho dějinách byla především dvě taková úpadková období, prvé počátkem XI. století a druhé o sto let později.

Prvé začalo za vlády Přemyslovce Boleslava III. na přelomu X. a XI. století. Za politických zmatků, k nimž v těch dobách v Čechách došlo, bylo více takových příležitostí, které mohly vésti ke ztrátě chebského území ať jeho násilným záborem Němci z bavorského Nordgau, či dobrovolným odstoupením, na př. za poskytnutí útulku vypuzeným bratrům Boleslavovým. Boleslav sám, pokud vládl, se o zabránění územních ztrát valně nestaral. Byv roku 1002 vypuzen, hledal útulek u mocného markraběte nordgavského Jindřicha. Ale ten ho uvěznil. A Nordgau byl v přímém sousedství Chebska. Kdyby se ho byl tehdy chtěl Jindřich zmocnit, nebyl by ho mohl s úspěchem bránit ani věčně opilý nástupce Boleslavův Vitold, ani slabošský Přemyslovec Jaromír, který se po něm v r. 1003 dostal na krátkou dobu k vládě. A Boleslav III. sám byl opravdu schopen toho, aby si od ctižádostivého Jindřicha Nordgavského vykoupil svobodu odstoupením území, sousedícího s državou Jindřichovou. A Jindřich měl i později, za polské okupace Čech v letech 1003—1004, možnost zmocnit se násilím chebského území. V Žatci byla sice polská posádka, ale ta by tomu sotva byla mohla zabránit. Nakonec táhla právě přes Chebsko bavorská vojenská výprava na pomoc Jindřichovi II. a obě vojska se

setkala právě asi před Žatcem. Žatec padl, a Jindřich vypravil Jaromíra a Oldřicha se silným vojenským doprovodem ku Praze. Poláci byli vypuzeni. Jaromír se stal znovu knížetem a brzy potom (v září 1004) vítal Jindřicha II. na Vyšehradě a v Praze, a nedlouho potom došlo na přímluvu frisinského biskupa Gotšalka ke smíření Jindřicha II. s Jindřichem Nordgavským. A Jaromír zůstával pak v následujících letech své vlády (1004—1012) věrným stoupencem a pomocníkem Jindřicha II. v jeho bojích proti polskému králi Boleslavovi Chrabrému. Byv na jaře r. 1012 znovu zbaven vlády a vypuzen ze země svým mladším bratrem Oldřichem, hledal Jaromír nakonec v Merseburce pomoc u Jindřicha II., ale ten se mu za všecky jeho věrné služby šeredně odměnil. Zavolal do Merseburka také Oldřicha, prohlásil Jaromíra za zbavena vlády a poslal jej jako vězně do dalekého Utrechtu. A pak uznal Oldřicha knížetem a propůjčil mu Čechy v léno...[23].

Kolik bylo v těch nedlouhých dvanácti letech příležitostí, kdy mohlo být Chebsko po dobrém či po zlém zcizeno!

A podobně tomu bylo i v době zmatků a zápasů mezi Přemyslovci po úkladné vraždě Břetislava II. roku 1100. K odstoupení Chebska mohlo dojíti ještě téhož roku, když Oldřich Brněnský za veliké sliby[24] a ohromnou na tehdejší doby sumu peněz dostal v Řezně Čechy v léno od císaře Jindřicha IV., ač zvoleným knížetem byl již fakticky Bořivoj II. A mohlo k němu dojít i za obojího vládního období chabého Bořivoje (1100—1107, 1117—1120) a ovšem také při jiných příležitostech, jako na př. roku 1110, kdy král Jindřich V. vtrhl se svým vojskem do Čech a předešli ho markrabí nordgavský Děpolt z Vohburka a Berengar hrabě ze Sulzbachu, aby zprostředkovali příměří mezi válčícími stranami a obeslali jménem královým vévodu Vladislava a biskupa Heřmana, Bořivoje a Wiprechta-Václava Grojčského spolu s předními čes-

---

[23] Srov. k tomu F. Palacký, Dějiny I³ 1. 278—289, V. Novotný, ČD I. 1. 666—701.

[24] Kosmas III. 15, srov. k tomu Novotný, l. c. I. 2. 409 a d.

kými šlechtici k urovnání sporů do biskupské vsi Rokycan[25]. Je pochopitelné, že za takových poměrů a za tak hlubokého poklesu moci českých knížat mohlo lehko dojíti k odtržení Chebska nebo i k jeho postoupení (uznání okupace snad již provedené).

To jsou tedy dvě období v dějinách českého státu, kdy mohlo snadno dojíti k odtržení Chebska a k jeho připojení k Nordgavsku. V době mezi nimi, t. j. po větší část XI. století až do jeho konce, je to méně pravděpodobné, neboť tu byla vláda českého státu vesměs v rukou schopných a energických panovníků, kteří by dojista byli bránili ztrátě tak důležitého území nebo by se byli alespoň pokoušeli dobýt nebo získat je zase zpět, takže bychom se o jeho ztrátě pravděpodobně dověděli z historických zpráv. Nic takového se však nedovídáme. Z celé té doby je zachována jediná historická zpráva z roku 1061, v níž se skutečně děje zmínka o Chebu. Je to vůbec první historická zmínka o něm. Ale nedovídáme se z ní ani slova o tom, že by Cheb byl již tehdy patřil k „pagu Nordgau", třebaže se o něm také ve zprávě mluví. Naopak, z celé zprávy je zřejmo, že šlo jenom o darování kusu lesa v pohraničním hvozdu na rozhraní mezi starým Nordgauem a starým Chebskem[26] po levé, východní straně nej-

[25] Kosmas III. 32: Wladizlaus iam dudum premiserat Hermanum et Zezeman comites ad regem Heinricum ... et promittens ei D marcas argenti rogat supplex, quo dignaretur aut per se aut per suos nuncios a fratre Borivoy instinctu Wigberti sublatum sibi restituere ducatum. Rex autem, licet eo tempore valde iratus esset Wigberto, magis tamen succensus amore denominati census continuo exercitu concitato ... ingressus est Boemiam. Et premittens duos marchiones Depoldum et Berengerum mandat, ut interposita pace Borivoy et frater eius Wladizlaus, simul Hermannus presul atque filius Wigberti ceterique Boemie maiores natu occurant sibi ad curtem episcopi in villa Rokican. Quo cum secundum regis iussum advenissent, sine omni audientia Borivoy et filius Wigberti capitur, presulis autem causa probatur esse iusta manu regis auro uncta; srov. k tomu Palacký, l. c. 383 a d., Novotný, ČD I. 2. 481 a d., Bretholz, edice Kosmy 202 a d. pozn., Doeberl, MMN 36.

[26] Také Gradl, ME I. 5 pozn. k č. 8 soudil, že šlo o les v Nordgavsku na hranicích Chebska.

hořejšího toku t. zv. Křivé Náby (Nába Smrčinná, Fichtelnaab, zv. též Krumme Naab) od jejích pramenů až po ústí potoka zv. Schwurbach (Höllbach) jihovýchodně od místa, kde tok Náby křížila stará cesta, přicházející od Chebu *(Egire)*[27]. Citace Chebu tu není dokladem, že by byl již tehdy patřil k území nordgavskému[28], nýbrž je pouze důkazem, že již tehdy byl Cheb (podle jména řeky přezvaný na *Egire*) znám jako obchodní středisko při cestě, jíž byla ohraničena část lesní oblasti, darované Otnandovi. Protože les sám o sobě neměl pro obdarovaného žádné ceny, je zřejmé, že vlastním účelem donace Jindřicha IV. bylo dát Otnandovi území, kde by mohl mýcením nebo žďářením získati potřebnou plochu pro založení nové — ovšem německé — osady nebo osad[29]. Je to tedy zřejmě první historická zpráva o německé kolonisaci území u samých hranic starého Chebska.

Z doby o čtvrt století pozdější máme zachovánu zprávu

---

[27] Erben, RB I. 128 č. 54, Gradl, ME I. 5 č. 8, Friedrich, CDB I. 60 a d. č. 58, Siegl, Eger u. Egerland 7 a d.: „Heinricus ... rex ... cuidam nostro servienti, Otnant dicto, partem cuiusdam siluae, infra hos terminos constitutam, uidelicet: ubi *Sworbaha* fluit in *Crumbanaba, et* sursum, ubi oritur Crumbanaba et ubi oritur Swrbaha, et inde ubi oritur *Trewina,* et deorsum Trewina usque in *illam uiam,* que procedit *de Egire* et *per eandem uiam* usque in Swrbaha, et deorsum Swrbaha usque in Crumbanaba, in comitatu Heinrici comitis, in pago Nortgove, et in marchia Napurg sitam, cum omnibus pertinentiis... et cum omni debito, quod incolae illius marchie ad Napurg de toto predio eiusdem Otnanti in prefata marchia hactenus soliti erant persoluere, in proprium dedimus atque tradimus ..." Ratisbonae 1061 febr. 13.

[28] Gradl, GE 48 a d., Doeberl, MMN 49, Siegl, Eger u. Egerland 7 a d., Schürer, Kaiserpfalz 3, Gesch. Eg. 1, Turek, OP XIV. 405; proti tomu svědčí již i samo konstatování Schürerovo, Kaiserpfalz 4, že se potom jméno Chebu zase po více než 60 let neozývá: neozývá se právě proto, že Cheb tehdy ještě nebyl německý; jakmile se dostal do rukou Němců, objevuje se jeho jméno naráz velmi často, v. o tom níže.

[29] Srov. pokračování donační listiny krále Jindřicha Otnandovi (v. výše pozn. 27): ... ut predictus Otnant liberam dehinc potestatem habeat, tenendi, commutandi, extirpandi...

o potvrzení hranic pražského biskupství císařem Jindřichem IV. v Řezně (29. dubna 1086), v níž se děje zmínka o území Sedličanů jako pohraniční oblasti české[30].

První zprávy, svědčící o tom, že Chebsko bylo již zčásti nebo zcela připojeno k marce nordgavské, pocházejí teprve až z třetího a čtvrtého desítiletí XII. století.

Je to především osvědčení opata kláštera v Reichenbachu[31], kladené do doby kolem roku 1122, podle něhož *quidam Azelinus nomine* se svolením markraběte Děpolta věnoval svaté Marii v Reichenbachu prostřednictvím Děpoltova ministeriála Trutwina statek Marchenei *(praedium, quod vicus Ste. Marie dicitur)*[32] u dnešního Tirschenreutu v bavorské Horní Falci.

Téhož území se týká také listina z 15. června 1135, jíž markrabě Děpolt potvrzuje a obnovuje klášteru v Reichenbachu donaci osad (praediorum) na Chebsku (in regione Egere): Diepoltsreutu (dnešního Dippersreutu), Frauenreutu a Kunreutu (dn. Grosskornreutu na Odravě), a kromě toho daruje klášteru ještě Pernreut, Lengenfeld, Brunn, S. Marienweiler (Marchenei) u Tischenreutu a Göpfersgrün u Thiersheimu[33], vesměs v oblasti západně od dnešních státních hranic.

V téže oblasti, nedaleko našich hranic jižně od Chebu, byl založen klášter ve Waldsasích. Jsou o tom zachovány dvě zprávy. Podle první, listiny řezenského biskupa, kladené do doby kolem roku 1134, založil markrabě Děpolt cellu pro mnichy řádu cisterciáků a daroval jí vsi Brunn, Frauenreut, Slopany, Bertholdisreut, Netsdal a Paphen-

---

[30] Friedrich, CDB I, 92 a d. č. 86, Kosmas II. 37, srov. výše str. 26 a d.

[31] Klášter v Reichenbachu na řece Řezné byl založen markrabím Děpoltem r. 1118, Gradl, ME I. 12 č. 30, GE 53.

[32] Gradl, ME I. 13 č. 37.

[33] Gradl, tamže 17 č. 53, GE 56, Friedrich, CDB I. 128 č. 121, v. výše str. 37 pozn. 43.

reut[34]. Druhá zpráva sděluje, že markrabě Děpolt dal mnichům řádu cisterciáků ve Waldsasích pozemek pro postavení kláštera a k tomu tolik lesa, kolik mniši obejdou za jeden den[35].

Kromě těchto zpráv o donacích oběma děpoltovským klášterům v Reichenbachu a ve Waldsasích na území starého Chebska má pro naši otázku také ještě význam zpráva z doby kolem roku 1125 o donaci dvora v Steinbachu klášteru reichenbašskému, a to tím, že jsou v ní jako první svědci uvedeni Děpoltovi ministeriálové *Udalricus de Egere* a jeho bratr *Pilgrim*[36].

Z toho, co zde bylo uvedeno, je zřejmé, že se první historická svědectví o tom, že oblast starého Chebska byla v držení markraběte nordgavského, objevují a hned nápadně kupí teprve v době kolem přelomu první a druhé čtvrtiny XII. století. Z dob starších není o tom ani jediné zprávy. A při tom je důležité, že tyto první zprávy mluví vesměs o donacích půdy klášterům. To svědčí, jak už před lety správně pověděl historik Chebska Jindřich Gradl, nejenom o velké zbožnosti Děpolta z Vohburka, nýbrž také o tom, že Děpolt považoval kláštery za nejlepší kolonisátory[37]. A já bych k tomu dodal: kolonisátory půdy nově získané.

Neboť o tom, že teprve v těch dobách, zhruba asi v první čtvrti století XII., a to spíše blíž ke konci první čtvrti toho století než k jejímu začátku, mohlo být Chebsko markrabětem nordgavským získáno, nás nenechávají na pochybách výsledky kritického studia starých německých a poněmčených slo-

---

[34] Gradl, ME I. 16, 264 č. 49: Prunne, Vrawenruth, Schloppan... Bertholdisruth, Netsdal, Pfaffenruth.

[35] Tamže 16 č. 50: Anno autem domini 1133 Diepaldus marchio dedit monachis Cysterciensis ordinis in Waltsassen aream, in qua constructum est monasterium eorum, et de sylva, quantum fratres ipsi per unam diem poterant in circuitu perlustrare. Unde et ipse est fundator eorum.

[36] Gradl, ME I. 14 č. 40: Testes: Udalricus de Egere et frater eius Piligrimus, Adelpertus de Suzinbach, etc.

[37] Gradl, GE 55, srov. k tomu také Doeberl, MMN 43 a d.

vanských místních jmen na Chebsku. Jak jsem již uvedl na počátku předešlé (IV.) kapitoly[38], dospěl profesor E. Schwarz, jeden z nejpřednějších německých linguistických odborníků před německou okupací Československa, podrobným studiem starého místního názvosloví v okresu chebském k závěru, doloženému velmi bohatým materiálem, že první, nejstarší obce, založené německými kolonisty, pocházejí teprve z doby kolem polovice XII. století[39], a že také u poněmčených jmen starých slovanských osad lze zjistit jazykový styk mezi německými kolonisty a starým slovanským obyvatelstvem teprve asi od téže doby, t. j. od doby kolem roku 1150 nebo nedlouho před ním[40]. Čili jinými slovy, že německá kolonisace v oblasti dnešního Chebska začala teprve kolem roku 1150 nebo nedlouho před ním. A *protože v těch dobách německá kolonisace následovala hned po zabrání slovanských území, je to zároveň také bezpečným důkazem, že k záboru Chebska německým držitelem Nordgavska nemohlo dojíti o mnoho dříve než v době, z níž máme výše uvedené první historické zprávy o německé kolonisaci Chebska*[41].

Můžeme tedy považovati za plně prokázáno, že k německému záboru Chebska došlo za okolností blíže neznámých někdy v průběhu první čtvrti XII. století, a to spíše v druhé polovině tohoto údobí.

To je výsledek velmi důležitý. Vyvracejí se jím všecka dosavadní datování záboru Chebska do XI. století nebo do dob

---

[38] Str. 231.

[39] Schwarz, ON 290.

[40] Tamže 322, 367—389, 393.

[41] Správnost tohoto mého závěru potvrzuje také výsledek Gradlova pečlivého studia historie hradů na Chebsku: jak Gradl, GE 62, sám výslovně konstatoval, „nebylo na půdě Chebska před druhou čtvrtinou XII. století prokazatelně ani jediného hradu.“ Ty začaly být teprve po německém záboru Chebska stavěny německými držiteli půdy. Dříve jim to nebylo možné, protože jim ta půda ještě nepatřila!

ještě starších. A zároveň se jím dokazuje, že slovanské obyvatelstvo starého Chebska až po Smrčiny a v oblasti jižně od horní Odravy žilo ve svazku s českým státem přemyslovským mnohem déle, než se dosud myslilo. A vyvrací se jím také závěr německých historiků Chebska Gradla a Siegla, že staré Chebsko se již počátkem XI. století i po stránce jazykové stalo „wieder deutsch“ [42] resp. že již tehdy došlo k „dauernde Wiederbesiedlung (endgültige Wiederbesetzung) des Egergebietes durch Deutsche“ [43].

Jak jsem již ukázal v oddílu archeologickém[44], není až dosud ani jediného archeologického ani jiného důkazu, že by Chebsko bylo bývalo před příchodem Slovanů osídleno Germány, a tím méně ovšem, že by před první polovicí XII. století bylo bývalo osídleno Němci. Je tedy Gradlovo i Sieglovo slůvko *„wieder“*, *„opět“*, *„znovu“*, zcela nesprávné a neodůvodněné. A také začátek pozdněstředověké germanisace Chebska se datováním, k němuž dospěl prof. E. Schwarz, (v. výše), posunuje až do doby kolem polovice XII. století, t. j. do doby více než o sto let mladší, než soudili Gradl, Siegl a j.

Jako domnělého důkazu pro to, že staré Chebsko patřilo již před rokem 973 k bavorské marce nordgavské, se užívá tvrzení, že toto území bylo již před založením pražského biskupství součástí diecése řezenské a že jí zůstalo i potom[45].

Toto stanovisko však není správné. Je pravda, že v těch dobách byly hranice diecésí (alespoň u nás) totožné s hranicemi státními[46]. Ale právě proto můžeme naopak my zase právem německý „důkaz“ obrátit a říci: protože staré Chebsko roku 973 i později až do jeho připojení k marce nordgavské v první

---

[42] Gradl, GE 39.

[43] Siegl, Führer 5, 2. vyd. str. 4, Eger u. Egerland 6, Eger-Franzensbad 26.

[44] Str. 81.

[45] Srov. lit. cit. str. 273, pozn. 15; z českých historiků přijali toto stanovisko Palacký, Děj. I³. 1. 255 pozn. 247, J. Čelakovský, Ottův SN XII. 111, Děj. práv.² 56, 309 a d., Novotný, ČD I. 1. 164.

[46] Gradl, GE 37, 45, v jiné formě i Bachmann, GB I. 164 a d.

čtvrtině století XII. patřilo k državě českých knížat, patřilo tím také k pražské diecési.

Že bylo Chebsko v kritických dobách českého státu v první čtvrtině XII. století, když bylo od Čech odtrženo politicky, podřízeno pravomoci biskupství řezenského a tím obnoven starý stav z doby před rokem 973 (kdy si biskupství řezenské činilo nárok na celé tehdejší Čechy i se starým Chebskem[47], je při tehdejších poměrech zcela pochopitelné. Právě listina, jíž císař potvrdil roku 1086 pražskému biskupovi hranice jeho diecése, je důkazem, že tehdy o těch věcech rozhodoval především císař, nikoli stolice papežská. A že za rozvratu českých věcí v prvních desítiletích XII. století a při prepotenci, s níž Jindřich V. do českých věcí zasahoval[48], bylo spojenému úsilí jeho předních přívrženců Děpolta z Vohburka (který byl jedním z jeho hlavních stoupenců již v době jeho povstání proti otci Jindřichu IV.[49]) a biskupa řezenského zcela snadnou věcí přimět ho, aby po zabrání Chebska uznal i jeho opětnou příslušnost k diecési řezenské, není třeba nijak zvlášť zdůrazňovat. Schválení papežova bylo lze za tehdejších poměrů dříve nebo později rovněž lehko dosíci[50].

---

[47] Z obsáhlé literatury v. Novotný, ČD I. 1. 586 a d., a lit. tam uved.; statky, jež dostal řezenský biskup za své svolení k založení pražského biskupství, jak ukázal Gradl, Beitr. z. Gesch. Nordwestböhmens, MVGDB XXI (1883), 318 a d., asi v Chebsku nebyly (tak se domnívali na př. Palacký, Děj. I³. 1. 255, A Frind, Kirchengesch. Böhmens I, Praha 1864, 54 pozn. 1); stanovisko Gradlovo přijal také Novotný, ČD I. 1. 587 pozn. 1.

[48] Srovnej na př. historii jeho tažení do Čech a „soud" v Rokycanech roku 1110, v. výše str. 277 pozn. 25.

[49] Srov. Gradl, ME I. 9 č. 17 a 18 k r. 1104 a 1105; české vojsko, pomáhající císaři, zato poplenilo r. 1105 jeho marku, v. tamže č. 19: Inde imperator progressus, Ratisbonensium auxilio, filio urbe fugato... *Theobaldi Marchiam per Bohemos vastavit.*

[50] Srov. Kosmas II. 38 (k r. 1086): eodem anno Heinrico imperatore demandante et Magontino archiepiscopo Wezelone interveniente per legatos apostolici, qui eidem interfuerunt concilio, domnus Clemens papa secundum predictos terminos suo privilegio corroborat Pragensem episcopatum...

Že staré Chebsko, sáhající až po Smrčiny, bylo po zabrání Vohburky církevně připojeno ke vzdálenějšímu Řeznu a nikoli k bližšímu Bamberku[51], není důkazem proti mému závěru, nýbrž je prostě jen dokladem toho, že si Řezno činilo nároky na všecka území, odtržená od českého státu a tím i od pražské diecése. A protože bylo tehdy politicky silnější než Praha, dovedlo svůj právní nárok na Chebsko také uplatnit.

Čteme-li tedy ve zprávách k roku asi 1134, že biskup řezenský potvrdil založení celly cisterciáků ve Waldsasích[52], a znovu k roku 1135, že markrabě Děpolt potvrdil a rozšířil svou donaci v chebském území (*in regione Egere*) klášteru v Reichenbachu za přítomnosti řezenského biskupa[53], není to vůbec žádným důkazem, že by tato *regio Egere* byla bývala po všechna předcházející staletí součástí diecése řezenské. A jiných důkazů pro to vůbec není.

Ani tento argument tedy není nijakým skutečným důkazem ve prospěch theorie, že Chebsko bylo již v době před založením pražského biskupství připojeno k bavorské marce nordgavské a tím i k Německu. Naopak. Chebsko patřilo k Čechám i po založení pražského biskupství v roce 973, a to až do první čtvrtiny XII. století.

Bylo tedy částí českého státu také roku 1086, kdy byla císařem Jindřichem IV. v Řezně pražskému biskupovi Jaromírovi-Gebhardovi potvrzena t. zv. zakládací listina jeho biskupství. Hranice pražské diecése byly totožné s hranicemi českého státu. A bratr biskupův Vratislav byl právě předtím za své věrné a vynikající služby samotným císařem odměněn titulem královským[54], z čehož je zřejmé, že císař právě tehdy neměl nejmenší tendence jeho stát nějak oklešťovat. Jmenují-li se tedy v zakládací listině biskupství pražského jako nejzápadnější český kmen Sedličané, míní se tím nejenom omezený úsek je-

---

[51] Str. 36.
[52] Gradl, ME I. 264 č. 49.
[53] Tamže 17 č. 53.
[54] Kosmas II. 37, srov. k tomu Novotný, ČD I. 2. 246 a d.

jich sídel v územním pruhu pozdějšího Loketska při Ohři, úsek, který při své značné délce, ale zcela nepatrné šíři a naprosté nesoustředěnosti nemohl míti a po staletí také skutečně plniti funkci samostatného kmenového území (jako na př. území sousedních Lučanů)[55], nýbrž celé území, na němž tehdy Sedličané sídlili, tedy také celé staré Chebsko až po Smrčiny a hranice biskupství bamberského[56].

Slovanské obyvatelstvo starého Chebska východně od Smrčin a horní „Křivé", Smrčinné Náby žilo tedy ve spojení s českým státem až do první čtvrtiny XII. století. Od jeho příchodu do tohoto území uplynula doba okrouhle šesti až sedmi století.

V první čtvrtině XII. století byl dotud jednotný celek lidu a území starých Sedličanů roztržen na dvě části. Západní část, zvaná od té doby *regio* nebo *pagus Egere*, zůstala po dvě následující století spojena s německou říší a byla v té době, jsouc zbavena ochrany českého státu[57], poněmčena. Východní část zůstala s názvem *Sedlecko* a později *Loketsko* i nadále spojena s českou zemí a s českým státem[58].

---

[55] Srov. výše str. 35 a d., Zprávy Anthr. spol. IV. 12 (text a pozn. 27—29), 13.

[56] Tím je dána také odpověď na theorii Turkovu, že „zakládací" listina z r. 1086 právě citací Sedličanů podává „jasný doklad toho", že celé „Chebsko již tvořilo zřejmou součást německého Nordgau-Nortgove a že nepatřilo do zájmové sféry české", OP XIV. 405.

[57] Schwarz, ON 392.

[58] Stať o záboru Chebska německou říší byla otištěna v Chmelařově sborníku (Sborník filosofické fakulty brněnské university, roč. III, řada C, číslo 1, 1954), str. 9 a d.

Dvě století dějin Chebska pod cizí vládou.

Roztržením starého území kmene Sedličanů na dvě části a připojením západní části, Chebska, k marce nordgavské a jejím prostřednictvím k německé říši se rozdělily osudy původně jednotného kmene do dvou historických kolejí. Zvláště těžce byla tím postižena především západní část kmene v Chebsku. Překotná germanisace, jež tam po příchodu Němců nastala, podobá se svým průběhem a rychlými výsledky zcela tomu, co máme doloženo i z jiných slovanských krajů, jež se v těch dobách dostaly pod německou vládu. Prof. Schwarz sice praví, že o nějakém nepřátelském postupu německých markrabí proti slovanskému obyvatelstvu není žádných zpráv, a že dosti velký počet uchovaných slovanských jmen místních je dokladem klidných styků německých s obyvatelstvem slovanským, ale sám zároveň také uvádí, že slovanští obyvatelé Chebska nepožívali té ochrany, jaké by jim snad byl mohl poskytnouti český stát, kdyby byli bývali jeho poddanými. Pány slovanského obyvatelstva tu byly kromě říše a bavorské nordgavské marky a jejich orgánů kláštery a jednotlivé rytířské rody. „Es spielte sich hier", jak praví Schwarz, „eine von der böhmischen Landesgewalt ungehinderte Auseinandersetzung zwischen Slawen und Deutschen ab." [59].

Jakého druhu „Auseinandersetzung" to byla, ilustruje dobře konstatování prof. Schwarze na jiném místě, že poněmčení Chebska bylo dokonáno za dvě až tři lidské generace[60]. V době, kdy se vrátilo do svazku českého státu, bylo Chebsko podle Schwarze i jazykem německou zemí[61].

---

[59] Schwarz, ON 392.

[60] Tamže 389: „In 3, vielleicht nur 2 Generationen sind sämtliche Namen eingedeutscht worden."

[61] Tamže 393: „Zur Zeit, als das Egerland an Böhmen verpfändet wurde, war es ein deutsches Land."

I když studie prof. Schwarze se týkaly toliko vlastních jmen místních a nikoli také uchovaných jmen pomístných, u nichž nebylo dosti předběžných průpravných prací, ale která by mohla být neméně dobrým vodítkem pro posouzení otázky, jak rychle germanisace postupovala a jakých výsledků skutečně dosáhla, a i když snad při tuhém lpění slovanského lidu na zděděném jazyku nebyly výsledky germanisace opravdu tak veliké a rychlé, jak soudí Schwarz, není přece jen pochyby o tom, že nepoměr sil byl příliš veliký, aby mu slovanský lid postupně nepodléhal a nepodlehl. Na jedné straně všecka moc i možnost zvůle, imponující vystupování a nádhera nových pánů, lepší výzbroj fysická i duševní, přemlouvání i vyhrožování německých kněží, a na druhé straně zubožený, zotročený slovanský lid, zbavený půdy, nevýbojný a lpějící jen neuvědoměle na zděděném jazyku a na zděděných zvycích, a čím dále tím více toužící po tom, aby se ze svého bědného stavu povznesl a vyrovnal se svým novým sousedům, německým kolonistům, kteří houfně přicházeli do jeho země a zabírali půdu kdysi jeho... A jedinou cestou k tomu bylo naučit se jejich jazyku, jejich způsobu života a stát se jedním z nich...

A tak slovanský lid, kdysi svobodný, ztratil s příchodem německého panství svobodu, ztratil půdu a nakonec, utlačen a mravně i fysicky zdeptán, ztratil i svou řeč.

Rozumí se, jak jsem již řekl, že jeho odnárodnění nemusilo být tak úplné, jak by se mohlo zdáti z poněmčených jmen jeho osad. Jak jsme viděli, mnohá ta jména i v historických záznamech, psaných Němci, podržela ještě do pozdních poměrně dob přes svou zkomolenou podobu původní slovanský tvar nebo alespoň svůj slovanský základ (kořen). Ale poměry byly pro slovanský lid na Chebsku opravdu příliš neutěšené[62], aby mohl germanisaci trvale odolávat.

Jaký význam mělo Chebsko jako brána do Čech pro německou říši, toho důkazem je i to, že se ho po smrti markra-

---

[62] Srov. k tomu G r a d l, GE 39.

běte Děpolta II. z Vohburka r. 1146 zmocnil sám král Konrád III. Štaufský a postoupil je po nedlouhé době svému synovi Fridrichovi Švábskému. Později je držel jeho synovec Fridrich, zvaný Barbarossa, který se r. 1149 v Chebu oženil s Děpoltovou dcerou Adélou, jež prý dostala Chebsko věnem[63]. Tím bylo Chebsko od nordgavské marky opět odtrženo a stalo se rodinným majetkem Štaufů. A zůstalo jím, i když se Fridrich, stav se po smrti Konrádově římským králem (1152), o rok později (po čtyřletém manželství) dal s Adélou rozvésti[64].

Jako král a později císař Fridrich prodléval opětovně v Chebu a vykonal zde řadu důležitých státních aktů. Tak na př. roku 1179 urovnal na říšském sněmu v Chebu spor mezi českým vévodou Bedřichem a rakouským vévodou Leopoldem o hranice na Vitorazsku[65], na jaře r. 1183 prodléval tam znovu ve své — patrně již dostavěné — císařské falci (chebském hradě) a udělil tam na slavnostním dvorském sjezdu investituru biskupovi Konrádovi z Lubeka[66]. V Chebu trávil císař ještě vánoce r. 1188[67]. Následujícího roku, chystaje se na (třetí) křížovou výpravu, jež měla osvobodit Jerusalém z moci Saladinovy, rozdělil svůj majetek mezi své syny. Cheb (a Chebsko) dostal jeho třetí syn Konrád[68].

Císař zahynul v Malé Asii při přepravě vojska přes řeku Kalykadnos (Salef). Jeho vojsko se zčásti vrátilo, zčásti pokračovalo pod vedením druhého syna císařova Fridricha Švábského v tažení na Jerusalém. Fridrich Švábský při obléhání Akkonu v lednu 1191 zemřel a jeho vojsko bylo potřeno. Dva měsíce před svou smrtí založil Fridrich na ochranu

---

[63] Gradl, ME I. 22 č. 72, v. výše str. 176 pozn. 146.

[64] Gradl, ME I. 23 č. 73, GE 63 a d., Čelakovský, Ottův SN XII. 112, Děj. práv.[2] 310 a d.

[65] Gradl, ME I. 28 a d. č. 88, GE 67, Friedrich, CDB I. 257 a d. č. 191, Novotný, ČD I. 2. 1054 a d.

[66] Str. 178.

[67] Friedrich, CDB I. 294 č. 320a, Novotný, ČD I. 2. 1098.

[68] Gradl, ME I. 35 č. 102, GE 70.

německých poutníků do Jerusaléma řád Německých rytířů, který se měl později státi důležitým činitelem v církevních i politických a hospodářských dějinách Chebska.

Roku 1191 byla, jak se zdá, císařem Jindřichem VI. provedena nová úprava majetkových poměrů štaufského rodu. Třetí bratr císařův Konrád, který byl do té doby pánem Chebska, se stal vévodou švábským a Chebsko se vrátilo do rukou císařových[69]. Na podzim roku 1192 se na rozkaz císařův odebral k nucenému pobytu do Chebu pražský biskup Jindřich Břetislav, který se počátkem toho roku odebral ke dvoru císařovu, aby jej přiměl k zásahu do sporů, jež tehdy vypukly mezi Přemyslovci, a slíbil mu velký peněžitý dar, který pak nemohl splatit. Spory mezi Přemyslovci vznikly po smrti českého vévody Konráda Oty v Italii (někde v okolí Neapole) v září 1191. Císař byl „nepřemožitelnému" vévodovi za jeho znamenitou vojenskou pomoc na tažení do Italie velmi zavázán. Když proti jeho nástupci Václavovi, synu Soběslava I. a bratru Soběslava II., vznikl odpor většiny ostatních Přemyslovců, zmocnil se Prahy (t. j. hradu pražského) začátkem r. 1192 Přemysl, syn někdejšího krále Vladislava, a svrhl Václava s trůnu. Václav se však nemínil vzdát bez boje. Sebrav vojsko, oblehl Přemysla na hradě. Přemysl se však statečně bránil a obležení se protáhlo na neočekávaně dlouhou dobu[70]. Do této situace zasáhl ctižádostivý a ješitný biskup Jindřich Břetislav, doufaje patrně, že císařova vděčnost ke Konrádu Otovi mu umožní urovnat spory podle jeho vlastního přání.

Znamenitý kníže Konrád Ota (1189—1191) odčinil spojením obou našich zemí, Čech a Moravy, alespoň do jisté míry svou vinu na roztržení českého státu, k němuž došlo roku 1182 tím, že přijal jako markrabí Moravu v léno přímo od císaře Fridricha Barbarossy, čímž byla Morava vyňata z pravomoci

---

[69] Gradl, GE 71.

[70] Novotný, ČD I. 2. 1122 a d.

českého panovníka[71]. Císař tím zamýšlel trvale oslabit moc českých panovníků, jež za silné vlády Soběslava I. (1125 až 1140) a zejména Vladislava II. (1140—1173), od roku 1158 českého krále, vzrostla více, než mu posléze bylo příjemno. Ješitný Jindřich Břetislav sám se — na škodu svého vlastního rodu — také přičinil o to, aby ústřední moc pražských knížat byla oslabena tím, že si na říšském sněmu v Řezně r. 1187 stěžoval na vévodu Bedřicha a vyžádal si od císaře zlatou bullu, jíž byl vyňat z pravomoci pražského knížete a stal se sám jako němečtí biskupové říšským knížetem, podřízeným jenom a přímo císaři, „od něhož přijímá žezlo a investituru“ [72].

Císař Jindřich VI. vyslechl ochotně návrh pražského biskupa, který skýtal novou příležitost vmísit se do přemyslovských sporů a oslabit tak moc pražských knížat. Jindřich Břetislav žádal, aby pražské knížetství dostal Přemysl, a markrabím moravským aby se stal jeho mladší bratr Vladislav. Svou žádost biskup účinně podepřel slibem 6000 hřiven stříbra, sumy na tehdejší doby velmi značné. Císař přijal řešení, navrhované biskupem. Jindřich Břetislav, vrátiv se do Čech, ohlásil Václavovi i Přemyslovi výsledek svého jednání s císařem a dosáhl toho, že mu byl hrad vydán. Nešťastný Václav opustil Čechy. V Míšni byl úkladně přepaden a zajat markrabím Albrechtem, švagrem Přemyslovým. Od té doby mizí jeho jméno z dějin[73]. Přemysl byl nucen přijmout řešení, jež biskup navrhl císaři, ale spokojen nebyl a velkou sumu, kterou biskup slíbil císaři, nezaplatil. To mělo pro Jindřicha Břetislava nepříjemné následky. Když se na podzim r. 1192 vypravil na pouť do Compostelly a navštívil cestou císařský dvůr, připomněl mu císař jeho příslib, zadržel jej u svého dvora jako rukojmí až do plného splacení slíbené

---

[71] Tamže 1069 a d. (tam v. i starší literaturu).

[72] Friedrich, CDB I. 287 č. 316, srov. k tomu Novotný, ČD I. 2. 1092 a d. (tam v. i jinou lit.), Šimák, Kronika I. 1. 186.

[73] Srov. k tomu Novotný, l. c. 1126 a d.

částky a později ho poslal do Chebu[74], kde císař také sám trávil vánoce toho roku[75].

Politické poměry v říši pomohly biskupovi. Proti císaři Jindřichovi vzniklo široce rozvětvené spiknutí, v jehož čele stál Jindřich Lev a k němuž se připojili markrabí míšeňský Albrecht a český kníže Přemysl. To bylo nepochybně hlavní příčinou, že císař Jindřicha Břetislava, který byl jistě na Přemysla rozezlen, v r. 1193 z Chebu propustil. Spiknutí proti císaři bylo rozbito, když mu upadl do rukou jeho dávný odpůrce anglický král Richard Lví Srdce. Císař na něm pohrůžkami, že ho vydá jeho nepřátelům, vynutil vasalský slib a veliké výkupné, a zároveň ho využil k rozbití spolku, který se proti němu utvořil. Spolek se rozpadl a velká část jeho členů se opět smířila s císařem. Císař potom na říšském sněmu ve Wormsu v červnu 1193 prohlásil Přemysla za sesazena a dal jeho knížetství v léno Jindřichu Břetislavovi, prominuv mu i slíbenou, ale nesplacenou sumu 6000 hřiven[76]. Přemysl, byv většinou svých přívrženců opuštěn, hájil se po čtyři měsíce na pražském hradě, až konečně před vánocemi uznal, že ho nelze déle udržeti, uprchl, a Jindřich Břetislav ztrávil na hradě vánoce jako vévoda a zároveň kníže-biskup[77].

Cheb, který byl nedobrovolným útulkem Jindřicha Břetislava, než se stal vévodou českým, stal se znovu jeho útočištěm, když se po čtyřech letech kolo jeho osudu otočilo. Přemysl se roku 1197 přiblížil s vojskem ku Praze, ale nenaleznuv v zemi dosti stoupenců, musil znovu odejíti ze země. Jindřich Břetislav, tehdy již ochuravělý, se však přesto necítil v Praze

---

[74] Pulkava, FRB V. 116; srov. k tomu Gradl, GE 71, a proti staršímu výkladu, jím reprodukovanému, Novotný, l. c. 1130 a d., kde v. i jinou starší literaturu.

[75] Novotný, tamže 1131 pozn. 1.

[76] Palacký, Děj. I³. 2. 93 a d., Bachmann, GB I. 376 a d., Novotný, l. c. 1133 a d.; se žádným z výkladů těchto autorů nelze plně souhlasiti.

[77] Novotný, l. c. 1137.

dosti bezpečen a uchýlil se koncem května 1197 do Chebu. Tam zanedlouho, 15. června 1197, zemřel[78].

V následujících letech Cheb opětovně hostil německé krále. Roku 1200 tam po nějaký čas sídlil[79] Filip Štaufský, nejmladší syn Fridricha Barbarossy, zvolený r. 1198 za krále. Jednal-li tam tehdy také s českým králem Přemyslem[80], není bezpečně doloženo. Pobyt krále Filipa v Chebu máme znovu doložen v letech 1203 a 1206[81]. V roce 1203 tam snad Filip, aby potrestal Přemysla za to, že přešel ke straně jeho odpůrce Oty IV., propůjčil Čechy v léno Děpoltovi, údělnému knížeti ve východních Čechách[82]. Za války, která brzy potom vypukla, protáhl Chebskem král Přemysl s bratrem Vladislavem v čele velmi silného vojska, jehož částí byli uherští Kumáni, na pomoc lantkraběti durinskému Heřmanovi[83]. Na této výpravě při obléhání Merseburka potvrdil a rozhojnil král Ota Přemyslovi všecky výhody, které mu před pěti roky (1198) přiznal Filip Štaufský, uznal Přemyslův titul královský a papežský legát Quido 24. srpna (1203) pomazal a korunoval Přemysla na krále[84].

Následujícího roku (1204) na jaře Přemyslovu královskou hodnost výslovně uznal[85] papež Inocenc III. V pozdním létě téhož roku spěchal Přemysl s vojskem narychlo sebraným asi opět přes Chebsko na pomoc Heřmanovi Durinskému, zle

---

[78] Pulkava, FRB V. 118, 288, Gradl, ME I. 38 č. 111, GE 72, Novotný, l. c. 1150 a d.; tam a dříve již 1084 a d. podává Novotný výstižnou charakteristiku Jindřicha Břetislava jako člověka, biskupa i panovníka.

[79] Gradl, ME I. 39 č. 114.

[80] Gradl, GE 72, a proti tomu Novotný, ČD I. 3 (Praha 1928), 239 pozn. 3.

[81] Gradl, ME I. 41 č. 119, 42 č. 123.

[82] Novotný, ČD I. 3. 254.

[83] Palacký, Děj. l². 2. 114 a d., Gradl, GE 73, Novotný, l. c. 254 a d.

[84] Ann. Reinhardsbr. 566, Chron. reg. Colon. 202, Novotný, l. c. 256.

[85] Erben, RB I. 217 a d., Friedrich, CDB II. 35 a d. č. 39.

tísněnému králem Filipem. Přemysl, zjistiv, že vojsko Filipovo je nepoměrně silnější, a že většina stoupenců Otových přešla na stranu Filipovu, dal se na strategický ústup zpět do Čech. V mírovém jednání, k němuž došlo ještě téhož roku, byly spory mezi Filipem a Přemyslem urovnány tak, že se Přemysl zavázal zaplatit 7000 hřiven stříbra a Filip se odřekl Děpolta, vymíniv pro něho, že se smí vrátit do svého údělu ve východních Čechách[86].

Byl-li král český také na sjezdě[87], který pořádal král Filip v Chebu v květnu r. 1206, a došlo-li již tehdy k úmluvě o zásnubách Přemyslova synka Václava (narozeného r. 1205) s Filipovou dcerou Kunhutou, jak se domníval Gradl[88], není doloženo. K zasnoubení obou královských dětí skutečně došlo až asi na říšském sněmu v Augšpurce koncem roku 1207[89].

Kdo byl skutečným pánem Chebska po tragické smrti štaufského krále Filipa (byl 21. června 1208 v biskupském paláci v Bamberce probodnut od bavorského falckraběte Oty z Wittelsbachu, když prohlásil zasnoubení své dcery Beatrix s Otou za zrušeno) až do roku 1212, není známo. Král Ota IV., od roku 1209 korunovaný císař, nikdy v Chebu nebyl. Teprve v létě r. 1213 se konal v Chebu říšský sjezd za přítomnosti posledního (tehdy) Štaufovce krále Fridricha II. Sjezdu se zúčastnil také český král Přemysl a přislíbil Fridrichovi pomoc při válečné výpravě proti císaři Otovi. Na tomto sjezdě podepsal král Fridrich 12. července důležitou historickou listinu, stvrzenou zlatou bullou (pečetí), jíž se odměnil svému podporovateli papeži Inocencovi III. tím, že mu potvrdil všecky dřívější přísliby Oty IV., zřekl se nároků na sporné kraje v Italii, přiznal církvi svobodnou volbu biskupů a vzdal se

---

[86] Gradl, GE 73, Novotný, l. c. 265 a d.

[87] Ficker, Reg. imp. V. 1 č. 132, Gradl, GE 74, nejurčitěji Bachmann, GB I. 441; proti tomu Novotný, l. c. 274 pozn. l.

[88] Gradl, GE 74.

[89] Novotný, l. c. 275, kde v. i hist. prameny a literaturu.

spolií a regalií. Prvním z laických svědků, podepsaných na listině, je král český[90].

Král Fridrich navštívil svou chebskou falc také v následujících letech 1214, 1215 a pak zase r. 1219[91]. Roku 1214 tam 2. a 5. června podepsal dvě donace řádu Německých rytířů. Je to poprvé, kdy se v dějinách Chebu ozývá jméno tohoto řádu[92]. Na listinách je opět podepsán český král jako první laický svědek. Za přítomnosti Fridrichovy v Chebu v březnu 1215 se tu opět shledáváme s králem Přemyslem a s jeho bratrem Vladislavem. Nevíme určitě, jaký důvod je přivedl tehdy do Chebu, ale zdá se, že Přemyslovi šlo o určitější stylisaci ustanovení o volbě českého krále[93].

Po čtyřleté přestávce navštívil Cheb opět nejstarší syn Fridrichův Jindřich, zvolený již r. 1220 na sněmě ve Frankfurtě n. M. za krále, v listopadu 1223 a pak znovu v letech 1224, 1228, 1232 a 1234[94]. Roku 1239 se konal v Chebu nový sjezd říšských knížat za velmi změněné situace. Císař Fridrich II. byl v klatbě a strana jemu nepřátelská v říši mohutněla. Přidal se k ní i český král Václav I. Císař proto vypsal sněm do Chebu na 1. červen toho roku. Na sněmu měl jeho věc hájit jeho syn, král Konrád (IV.), a — zejména — arcibiskup mohučský Siegfried III. Konrád přitáhl do Chebu s tisícem ozbrojenců. Král Václav, kvůli němuž byl zřejmě vybrán Cheb jako místo sjezdu, se však nedostavil. Přitáhl spolu s vévodou bavorským Otou v čele 4000 ozbrojenců do Lokte, kde vyčkával další vývoj věcí. Jednání mezi Chebem a Loktem nevedlo k cíli, přece se však podařilo stranu papežskou oslabit o několik stoupenců, kteří se připojili k usnesení knížat shromážděných v Chebu, že má být učiněn pokus o prostřed-

---

[90] Erben, RB I. 252 a d. č. 542, Gradl, ME I. 43 a d. č. 127, GE 76, Novotný, l. c. 311.

[91] Gradl, ME I. 45 a d. č. 131—133, 135, 136, 151, 152.

[92] Tamže č. 131, 132.

[93] Friedrich, CDB II. 111 č. 119, Novotný, l. c. 315 a d.

[94] Gradl, ME I. 55 a d. č. 160, 161, 164, 175, 182—185.

kování mezi císařem Fridrichem a papežem Řehořem IX.[95].

Po tomto posledním historickém sjezdu, pořádaném Štaufovcem Konrádem, přestal být Cheb na delší dobu ohniskem politických událostí. Spory mezi císařem a papežem byly ukončeny smrtí Fridricha II. v prosinci roku 1250. Král Konrád spěchal zachránit své sicilské dědictví po otci, a tak svěřil ochranu svých zájmů v Německu a zároveň také svého synka Konráda (zvaného po sicilském způsobu Konradinem) svému tchánovi Otovi Bavorskému a jeho synům.

Po smrti posledního štaufského krále Konráda IV. roku 1254 se situace Chebska komplikovala tím, že Vilém Holandský, korunovaný již r. 1248 na římského krále, prohlásil Konráda IV., který byl — podobně jako jeho otec císař Fridrich II. — dán papežem Inocencem do klatby, za zbavena vévodství švábského a všeho ostatního majetku v Německu. O získání Chebska se chtěl pokusit markrabí míšeňský Jindřich, o němž se dovídáme[96], že již 1. září 1254 smluvil se třemi fojty t. zv. Vogtlandu Jindřichem z Weidy, Jindřichem z Plavna a Jindřichem z Gery spolek na výboj a odboj proti mladému českému králi Přemyslovi II., který rok předtím, po smrti svého otce Václava I. v září 1253 nastoupil na český trůn (králem byl zvolen již r. 1248). Nevíme, zdali Přemysl již tehdy vznesl své nároky na Chebsko jako dědictví po své štaufské matce Kunhutě, jak to učinil později, ale nepokládal bych to právě vzhledem k oné smlouvě čtyř Jindřichů za nemožné. Nebezpečí válečného konfliktu, jež tehdy hrozilo Chebsku, bylo podle domněnky Gradlovy odvráceno tím, že chytrý vévoda bavorský Ludvík jménem svého synovce Konradina zastavil fojtům chebskou falc a jiné štaufovské hrady v Chebsku[97]. Ať je tato domněnka správná či nikoli[98], tolik je především z událostí r. 1258 a 1259 zřejmé, že Ludvík dovedl pro Konradina Cheb-

[95] Gradl, ME I. 69 č. 192, GE 86, Novotný, l. c. 696 a d., Šimák, Kronika I. 2. 287.

[96] Gradl, ME I. 80 a d. č. 226.

[97] Tamže str. 81 pozn. k č. 226.

[98] Srov. k tomu níže text a pozn. 101.

sko udržet. Roku 1258 udělil Konradin se souhlasem své matky Alžběty a svého strýce a poručníka Ludvíka patronát kostela v Chebu se všemi právy a náležitostmi řádu Německých rytířů. Z druhé listiny z téhož roku se dovídáme, že kostel byl řádu darován již jeho dědem Fridrichem a otcem Konrádem, a že má přejíti do držení řádu po smrti tehdejšího faráře[99]. A následujícího roku (1259) byl Konradin sám v Chebu, jak vyplývá z jeho donace tří vsí (Wondrebu, Beidlu a Grindelbachu) klášteru waldsaskému[100]. V květnu r. 1261 vyplatil vévoda Ludvík jménem Konradinovým třem fojtům 1000 mařek za štaufské hrady Kynšperk, Vokov a chebskou falc, které jim byly zastaveny. Fojtové se zároveň zavázali, že nebudou na Chebsku stavěti vlastní hrady[101].

Vévoda Ludvík, který tehdy Chebsko ovládal jménem Konradinovým, zajistil si je i pro případ úmrtí svého synovce a zániku rodu štaufského tím, že si dal Konradinem roku 1263 formálně odkázat všechen jeho majetek[102]. Ludvíkovy plány za tehdejšího t. zv. interregna šly daleko. Když král Richard upadl v Anglii r. 1264 do zajetí svého švagra hraběte Šimona z Montfortu-Leicestru, snažil se strhnouti na sebe vládu v německé říši jako falckrabě Rýnský a konal se svými stranníky přípravy pro volbu Konradina králem. Vzdorokrál Alfons Kastilský se o Německo nestaral. Richard, dostav se následujícího roku ze zajetí, snažil se Ludvíkovy záměry znemožnit tím, že svěřil všecky říšské statky východně od Rýna, „jež jsou od Konradina... a jeho spojenců pod záminkou práva dědického protiprávně rozchvacovány a obsazovány“, v ochranu českému králi Přemyslovi[103]. To byl dostatečný právní titul k válečnému

---

[99] Gradl, ME I. 83 a d. č. 232, 233

[100] Tamže 85 č. 236.

[101] Tamže 88 č. 243; srov. výše str. 180.

[102] Gradl, tamže 89 č. 246, GE 95 a d.

[103] Emler, RB II. 195 a d. č. 507, Gradl, ME I. 92 č. 253: Richardus, dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, illustri et magnifico principi Ottakaro eadem gratia regi Boemie... defensionem bonorum imperii, quae a Conrado filio Conradi dicti regis, nati quondam divi

tažení proti Bavorsku a k obsazení Chebska, k němuž došlo buď ještě koncem roku 1265 nebo snad začátkem roku následujícího[104].

Tak došlo po více než sto letech k prvnímu dočasnému návratu Chebska k českému státu.

V květnu r. 1266 se král Přemysl na tažení proti Bavorsku zastavil v Chebu. Potvrdil při té příležitosti městu všecky dosavadní výsady a osvobodil je od všech celních, mýtních a jiných dávek ve všech svých zemích[105]. V srpnu, vraceje se ze své válečné výpravy, již zakončil v Řezně, táhl do Čech opět přes Cheb[106]. Z toho je viděti, jak mu na Chebsku záleželo. To je zřejmo i z titulu *dominus Egrae,* jehož nadále v listinách užíval[107].

Augusti F(riderici), Romanorum imperatoris, et eiusdem complicibus quasi iure hereditario distrahuntur et occupantur iniuste, vobis ex illa parte Reni usque ad nostrum beneplacitum et usque ad nostrum adventum... per nostras patentes literas fiducialiter duximus committendam Excellentiam Vestram... deprecantes, quatenus defensionem praedictorum bonorum... viriliter assumatis et nostro nomine ad conservationem et recuperationem praedictorum bonorum imperii omnem, quam potestis, opem et operam iuxta datam vobis a deo potentiam atque providentiam strenue apponatis. Srov. k tomu Čelakovský, Děj. práv.[2] 311 a d.

[104] Pulkava, FRB V. 155, 304, Gradl, ME I. 93 č. 255: Propter quod Boemi et Morawi mandato regis in adventu Domini (1265 Nov. 29) Bavariam spoliis et incendiis vastaverunt. Et eodem anno Egram civitatem cum suis pertinenciis duci Bavariae et sororio suo, filio Conradi, filii Friderici quondam imperatoris, hostiliter abstulerunt et eam cum suis incolis possidendam regi Boemie tradiderunt; srov. k tomu Šimák, Kronika I. 2. 393.

[105] Pulkava, FRB V. 156, Gradl, Priv. 1, ME I. 93 a d., Siegl, Katal. str. 3, Eger u. Egerland 14 a d., fotokopie obr. 5, H. Sturm, Das Archiv d. Stadt Eger (Cheb 1936), příl. 1.

[106] Gradl, ME I. 95 č. 257.

[107] Emler, RB II. 240 č. 619: Ottakarus, rex Boemie, dux Austrie... marchio Moravie, *dominus* Karnyole, marchie, *Egrae,* portus Naonis; podobně i RB II. 261 a d. č. 672, 694, 701, 711, 715, 716, 719, 721 a j.; srov. Gradl, ME I č. 265, 273, 283, 286, 289; Petra Žitav. Kronika zbrasl., FRB IV. 11: forma autem sui tituli fuit talis: Otta-

Českým purkrabím v Chebu se stal Jaroš ze Slivna (z Poděhús, z Fuchsberka), jehož jméno se pak po řadu let vyskytuje mezi svědky na listinách vydaných králem Přemyslem. Podle listiny z 19. února 1268 *(Gerossius, purccrauius de Egra et de Cubito)*[108] byla v jeho rukou po nějakou dobu soustředěna správa Chebska i Loketska, t. j. téměř celého někdejšího sedličanského území.

Z událostí následujících let bych se tu zmínil především o strašlivém požáru 16. dubna 1270, při němž lehla popelem největší část města Chebu a uhořelo na 150 lidí[109]. Z politických událostí třeba vyzvednouti ujednání míru mezi králem Přemyslem a (dolno-)bavorským vévodou Jindřichem, který v něm resignoval na svoje nároky na Cheb. K tomuto smírnému vyrovnání došlo asi někdy počátkem roku 1273[110]. Tím bylo zmenšeno nebezpečí dalšího uplatňování nároků na Chebsko a po případě i útoků na tuto novou državu českého krále se strany Bavorska jako dědice posledního Štaufovce Konradina, který několik let předtím skončil tragickou smrtí v Italii (byl na rozkaz Karla z Anjou v říjnu 1268 v Neapoli popraven). Bylo lze doufati, že Chebsko zůstane již trvale spojeno s Čechami. Ale právě tehdy vyvstal z hlubin neznáma mrak, který záhy ohrozil všecky výsledky Přemyslova státotvorného úsilí a měl se nakonec státi osudem „zlatého krále" a později na celá staletí osudem celého českého národa.

Koncem září téhož roku (1273) byl hlasy pěti kurfirstů přes

---

karus, dei gracia rex Bohemie, marchio Morauie, dux Austrie, Styrie, Karinthie et Karniole, *dominus* Marchie *Egre,* Portus Naonis. Posledně je tento titul Přemyslův doložen na listině z 8. února 1277, Emler, RB II. 447 č. 1068, srov. k tomu Gradl, ME I. 99 pozn. k č. 273.

[108] Emler, RB II. 232 č. 601, Gradl, ME I. 96 č. 263, Šimák, Kronika I. 2. 322, 370 a d., 393, 416, Novotný, ČD I. 4 (Praha 1937), 291, 319, G. Schmidt, Westböhmische Adelige als Burggrafen u. Landrichter in Eger, UE XXXII (1928), 77 a d.

[109] Gradl, ME I. 100 č. 276; tamže 117 č. 323 je zaznamenán druhý požár Chebu r. 1277.

[110] Emler, RB II. 326 a d. č. 812, Gradl, ME I. 106 č. 290; srov. k tomu Gradl, GE 102, Siegl, Eger u. Egerland 15.

protest českého krále a bavorského vévody Jindřicha zvolen do té doby bezvýznamný (to byl hlavní důvod jeho volby) hrabě Rudolf z Habsburka za římského krále. Mezi Rudolfem a Přemyslem nastal silný antagonism. Přemysl Rudolfa neuznal. Rudolf si dal na svém prvním říšském sněmu v Norimberce v listopadu r. 1274 odhlasovati právo zmocnit se všech říšských statků resp. území, jež drží neprávem jiní[111]. To bylo zřejmě namířeno proti českému králi.

V létě r. 1276 došlo k válce. Z listiny krále Rudolfa se dovídáme, že táhne „proti Chebu" *(versus Aegram)*[112]. Přemysl, očekávaje, že Rudolf podnikne útok na Čechy, stál s vojskem připraven v západních Čechách. Cestu do Přemyslových Rakous měl chrániti jeho dosavadní spojenec Jindřich Bavorský. Ten však v rozhodné chvíli přešel na stranu Rudolfovu a otevřel mu cestu Podunajím do Rakous. Přemysl byl bez boje poražen a nabídl Rudolfovi jednání o mír. Zástupci obou stran se v listopadu téhož roku v ležení u Vídně dohodli, že Přemysl má králi Rudolfovi vydat všecky rakouské země a z ostatních držav také Cheb. Zároveň byl smluven dvojí sňatek dětí obou králů[113]. Oba panovníci tyto základní mírové úmluvy schválili[114]. V průběhu dalších jednání upozornil Přemysl krále Rudolfa, že drží město (civitas) Cheb jako přislíbené věno své štaufské matky královny Kunhuty, dcery krále Filipa, a některé hrady na Chebsku že získal koupí jako své soukromé vlastnictví[115]. V květnu r. 1277 došlo ve Vídni ke konečné úpravě otázky chebské v tom smyslu, že král Rudolf slíbil své dceři Jutě, nevěstě Přemyslova syna Václava, věnem 10.000 hřiven

---

[111] Emler, RB II. 380 a d. č. 910, Gradl, ME I. 108 č. 297, GE 103, Šusta, ČD II. 1 (Praha 1935), 115 a d., 163 a d.

[112] Emler, RB II. 431 č. 1036, Gradl, ME I. 112 č. 308.

[113] Emler, RB II. 437 a d. č. 1050, Gradl, ME I. 112 a d. č. 310 (text porušen a nesprávně zkrácen), GE 106 a d., Šimák, Kronika I. 2. 454 a d., Šusta, ČD II. l. 195 a d., 227 a d.

[114] Emler, RB II. 440 č. 1053, Gradl, ME I. 113 č. 311, GE 107, Šusta, l. c. 236.

[115] Emler, RB II. 442 a d. č. 1057, Gradl, ME I. 113 č. 312.

stříbra a dal za ně v zástavu Cheb „se vším, co k němu náleží, hrady, majetky, lidmi a vším jiným", co Přemysl až do té doby držel[116].

Král Rudolf se přes mírové úmluvy pokoušel i nadále rozličnými způsoby zasahovati do pravomoci českého krále[117]. Nakonec došlo k nové válce, jíž měl být Přemysl co nejvíce zdeptán a ponížen. V bitvě u Suchých Krut 26. srpna 1278 rytířský král český, hanebně zrazen, tragicky zahynul. V Čechách nastalo pět smutných let. Rudolf, aby svému rodu zajistil české země právem dědickým, dal ještě v prosinci téhož roku v Jihlavě oddati svou dceru Gutu s kralevicem Václavem a svého syna Rudolfa s Václavovou sestrou Anežkou, nic se neohlížeje na to, že všichni byli ještě v dětském věku (první dva byli sedmiletí, druzí dva devítiletí). Po té stránce král Rudolf splnil mírovou smlouvu z roku 1276/7. Po jiných stránkách už tolik o její splnění nedbal. Jeho snaha zmocnit se všech českých zemí se sice nesplnila, narazivši na odpor Václavova poručníka Oty Braniborského a Čechů, přece však opanoval Moravu a podržel ji na pět let místo válečné náhrady. Čechy zůstaly na tutéž dobu ve správě Otově a Jindřich Vratislavský dostal na doživotí Kladsko. Tak byly rozchváceny země českého krále, který ještě před několika málo lety mohl získati korunu římského krále. A v Čechách pět let řádily braniborské tlupy toho Oty, kterého sám král Přemysl jako svého synovce (jeho matkou byla Přemyslova sestra Božena) ustanovil pro případ své smrti poručníkem Václavovým[118]. Chebsko podržel ovšem zatím jménem říše Rudolf Habsburský, ačkoli svatba Guty

[116] Emler, RB II. 450 a d. č. 1074, 1075, Gradl, ME I. 115 č. 317, 318: „ciuitatem imperii, Egram scilicet, cum omnibus attinentiis suis, castris, possessionibus, hominibus et aliis quibuscunque, que nos [Ottocharus, Boemie rex] ad presens tenere dinoscimur, pro decem milibus marcarum argenti nomine dotalicii siue dotis titulo pignoris obligabit." Obdobně i v listině, vydané králem Rudolfem. Srov. k tomu také výklad Čelakovského, Děj. práv.[2] 312.

[117] Srov. Emler, RB II. 460 a d. č. 1091, 1093, 1099.

[118] Srov. k tomu Palacký, Děj. II[2]. 1. 214 a d., Šimák, Kronika I. 2. 463 a d., Šusta, l. c. 292 a d.

s Václavem byla již uskutečněna (právně, „žena" Václavova ovšem zůstala i nadále u svých rodičů). Aby si získal příchylnost chebských měšťanů a zastřel jejich vzpomínky na rytířského a německým měšťanům velmi nakloněného krále „Otakara", potvrdil jim 7. června 1279 všecka jejich dosavadní privilegia i získaná léna a osvobodil je od placení všech cel v německé říši. Protože jim všecky starší listiny (kromě privilegia krále Přemysla ze 4. května 1266[119]) při velikém požáru města v roce 1270 shořely[120], byla v listině Rudolfově jednotlivá práva městská v 28 odstavcích podrobně vyjmenována[121].

Roku 1281 zmenšil král Rudolf rozsah Chebska tím, že zastavil Aš a Selb za 600 hřiven stříbra fojtovi plavenskému Jindřichovi a jeho synům[122]. Pro tehdejší poměry na Chebsku je příznačný písemný příkaz Rudolfův z 13. června 1282 Chebským *(Sculteto, consulibus et universis ciuibus de Egra)* a ministeriálům na Chebsku, že mají všemi prostředky ochraňovati klášter waldsaský proti těm, kdož jej napadají[123], a rovněž tak i slib Rudolfův z 15. července následujícího roku opatu a konventu téhož kláštera, že bude jmenovitě chránit privilegia a práva kláštera ve vsích Wondrebu a Beidlu *(in villis Wondrebe et pidel)* proti těm, kdož je neoprávněně porušují[124].

Rušné dny prožíval Cheb a celé Chebsko koncem ledna roku 1285. Král Rudolf přijel se svou dcerou Gutou a množstvím nejpřednějších hodnostářů německé říše do Chebu a uspořádal zde schůzku mladistvého českého krále Václava s jeho stejně mladistvou „manželkou". Prvně po šesti letech se zase sešel hoch, jemuž patřil trůn českých králů, s děvčetem, jež mělo

[119] Gradl, ME I. 93 a d. č. 256, GE 99 pozn. 1.

[120] Gradl, ME I. 100 č. 276, GE 101, Siegl, Eger u. Egerland 22 a d.; Čelakovský, Ottův SN XII. 105, datuje tuto událost do r. 1277, kdy byl v Chebu opět požár, v. výše str. 298 pozn. 109.

[121] Emler, RB II. 503 a d. č. 1174, Gradl, ME I. 119 a d. č. 329, Priv. 1 a d., GE 112, Siegl, Eger u. Egerland 16 a d., fotokopie obr. 6, Sturm, Archiv příl. 2.

[122] Gradl, ME I. 126 a d. č. 345, GE 113.

[123] Gradl, ME I. 129 č. 350.

[124] Tamže 130 č. 355.

sloužit jako nástroj dynastických plánů ctižádostivého Habsburka. Václava doprovodila do Chebu jeho matka Kunhuta. Až k Chebu jel s nimi nový manžel královnin Záviš z Falkenštejna. Historie jeho tajného sňatku s ovdovělou královnou a jistě také obavy Rudolfovy, že by ctižádostivý Vítkovec mohl ohroziti politické záměry Rudolfovy v našich zemích, byly příčinou, že Záviš nebyl Rudolfovi vítaným hostem a byl proto nucen čekati na návrat Kunhutin a Václavův mimo město[125].

Král Rudolf přibyl opět k delšímu pobytu do Chebu až roku 1289[126]. Tehdy a znovu roku následujícího došlo k nové slavnostní schůzce Rudolfově s mladým českým králem Václavem. Václav přijal tehdy své země v léno od krále Rudolfa[127]. Cheb ani tenkráte ještě Rudolf Václavovi nevydal, ačkoli mu jej místo věna své dcery přislíbil (Guta žila již od roku 1287 jako česká královna[128] v Praze). Ale zato dal Václavovi jako poradce bamberského biskupa Arnolda, aby „vládu v celém jeho království s náležitou pečlivostí zreformoval“ [129]. Jaké byly skutečné úkoly tohoto Rudolfova důvěrníka, není těžké si domysliti.

Král Rudolf následujícího roku (15. července 1291) ve Špýru zemřel, aniž se mu podařilo získati potřebnou většinu mezi kurfirsty pro volbu svého syna Albrechta za krále. Mladý král český, který již asi náležitě pochopil neupřímnou hru svého tchána, se postavil proti jeho kandidatuře. Za bezvládí, jež

---

[125] Petra Žit. Kron. zbrasl., FRB IV. 25 a d., Pulkava, tamže V. 171, Gradl, ME I. 135 č. 366, GE 114, Prökl, Eger u. das Egerland[2] 21 a d., Šimák, Kronika I. 2. 478 a d., Šusta, l. c. 348 a d.

[126] Emler, RB II. 634 a d. č. 1469, 1470, Gradl, ME I. 146 a d. č. 399, 401, 403, GE 118, Šusta, l. c. 401 a d.

[127] Petra Žit. Kron. zbrasl. k r. 1290, FRB IV. 35 a d., František Pražský, tamže 356, Beneš Krab. z Weitm., tamže 460, Pulkava, tamže V. 173, 310, Gradl, ME I. 156 č. 423, Šusta, l. c. 409 a d.

[128] FRB IV. 26 a d., V. 172, srov. k tomu Šusta, l. c. 364 a d.

[129] Gradl, ME I. 156 č. 424: quatenus... totius regni sui negotia cum debita sollicitudine reformaret; srov. též Petra Žit. Kron. zbrasl., FRB IV. 38.

v německé říši nastalo, se město Cheb samo poddalo českému králi[130].

Tak se vrátil Cheb a s ním i Chebsko[131] podruhé k českému státu.

Král Václav potvrdil Chebským listinou z 24. října 1291 všecka privilegia, jichž se jim dostalo od krále Rudolfa a jeho otce Přemysla Otakara II., a udělil jim za roční poplatek 100 talentů hallských denárů osvobození od všech cel ve své říši[132].

V otázce volby nástupce Rudolfova jednal Václav II., mladý léty, ale předčasně vyspělý trpkými životními zkušenostmi, s energií zralého muže. Smluvil se nejprve se svým bývalým poručníkem Otou Braniborským a potom na schůzi v Chebu i s jinými říšskými knížaty, jmenovitě s bavorským vévodou Ludvíkem (II.)[133]. A tak při volbě ve Frankfurtě počátkem května 1292 byly všecky hlasy přeneseny na arcibiskupa mohučského, který prohlásil králem Adolfa Nasavského. Ten hned po volbě ve Frankfurtě 11. května 1292 a pak znovu při korunovaci v Cáchách 30. června téhož roku zastavil králi Václavovi celou zemi Pliseňskou *(terram Plisnensem,* videlicet *castrum et oppidum Aldenburgk, Kemnitz, Zuickav et totam terram Plisnensem cum omnibus vasallis, hominibus etc.)* a Cheb s Chebskem *(Egram, civitatem et castrum, cum suo territorio, castris, hominibus* etc.) za 10.000 hřiven stříbra, vyplacených předem jako věno Václavovy první dcery Anežky (tehdy teprve dvouleté), zaslíbené Adolfovu synovi Ruprechtovi. Zástava měla pominouti dnem Anežčina sňatku s Ruprechtem[134].

---

[130] Gradl, ME I. 161 č. 435, GE 123, Šimák, Kronika I. 2. 497, Schürer, Kaiserpfalz 18.

[131] Gradl, ME I. 162 č. 437: universis Egrensis provinciae nobilibus et ceteris subjectis nostris [krále Václava] militibus et clientibus...

[132] Emler, RB II. 668 č. 1555, Gradl, ME I. 162 č. 438, Priv. 3, Siegl, Katal. 3, Eger u. Egerland 25.

[133] Emler, RB II. 667 a d. č. 1554, Gradl, ME I. 160 č. 433, 434, GE 122 a d.

[134] Emler, RB II. 676 a d. č. 1574, 1575, Gradl, ME I. 163 a d.

Chebu a Chebsku nastalo pod ochranou mocného českého krále delší období poklidného vývoje. Král netrpěl půtek mezi nepokojnými šlechtici a zakázal jejich chtivé útoky a vykořisťování majetku klášterů[135]. Ze strategických důvodů dal král Václav postaviti na skále na levém břehu Ohře proti chebskému hradu nový hrad, zvaný Wenzelsburg, lidově „Winzelburg", a spojil oba hrady mostem[136]. Tím byla umožněna náležitá distribuce vojenských sil s té i s oné strany řeky a zajištěn strategický význam chebského hradu, i kdyby nastaly rozpory mezi královským pflegárem, držícím hrad, a mezi městem, které hrad obklopovalo. Most, spojující oba hrady, sloužil ovšem především účelům vojenským. To se postupem doby znelíbilo chebským kupcům, jejichž sebevědomí i skutečná moc opětovnými výsadami rychle vzrůstaly, a tak si okrouhle po stu letech, když opravdu došlo k nepřátelství mezi městem a

---

č. 442, 443: *Egram, civitatem et castrum, cum suo territorio, castris,* hominibus, bonis feodatis seu non feodatis, vasallis, judiciis, theloneis et omnibus solutionibus ac iuribus universis, quae ad Regem Romanorum spectare seu pertinere noscuntur, hypothecamus et impignoramus et hypothecata et impignorata praesentibus assignamus tradimusque dicto domino Wenceslao, Regi Boemie, et heredibus suis pro pecunia praelibata. Quae tamen impignoratio seu obligatio evanescet et penitus dissolvetur nuptiis inter nostrum filium et ipsius regis filiam celebratis. Hoc pacto expresso: quodsi *Regi Boemiae et Domino Egrae* praedicto aliquid juris competere videbitur seu competit et id poterit legitime edocere literis seu instrumentis ac aliis praeconibus [ME I č. 443: testibus et instrumentis ac aliis probationibus] competentibus, illud sibi dimittemus sine molestia cujuslibet et pressura. Srov. k tomu Šusta, ČD II. 1. 437 a d.

[135] Tak na př. hned po převzetí vládní moci nad Chebskem vydal dne 24. října 1291 všem šlechticům, rytířům atd. v Chebsku (universis *Egrensis provinciae* nobilibus et ceteris subjectis nostris militibus et clientibus) zákaz přenocovati (bez dovolení a bez náhrady) ve vsích a dvorech kláštera waldsaského s pohrůžkou, že jinak proti nim zakročí zemský sudí chebský jako proti lupičům a zlodějům, a zároveň dovolil laickým bratřím kláštera, aby útočníky (kteří do té doby často klášterní majetek pustošili a vylupovali) potírali se zbraní v ruce; srovn. Gradl, ME I. 162 č. 437, GE 123 a d.

[136] Siegl, Eger u. Egerland 40, 88.

královským pflegárem Ctimírem ze Sedlce (1389—1394), vymohli na králi Václavu IV. roku 1394 zbourání mostu[137].

Chebsko zůstalo jako zástava pod vládou Václava II. i po brzké smrti jeho dcery Anežky, zaslíbené synu Adolfovu[138].

Se svým švagrem Albrechtem Rakouským se Václav smířil již roku 1293. Podle vypravování Petra Žitavského zpupný Albrecht, opuštěn ode všech a ohrožen ztrátou všech svých zemí, přijel na naléhání své sestry, královny Jitky (Juty, Guty) na Moravu a vrhl se k nohám královým přísahaje, že mu bude sloužiti jako věrný man[139]. Následkem tohoto smíření bylo nepochybně postupné ochlazování přátelského poměru Václavova ke králi Adolfovi, jehož byl Albrecht zapřísáhlým odpůrcem. Jedním z prvních dokladů toho byla snad i listina krále Adolfa z 29. června 1294, dávající na žádost králova bratra Diethera řádu dominikánů „v našem a říšském městě" Chebu *(in oppido nostro et Imperij Egra)* povolení ke stavbě kláštera a zajišťující mu ochranu říše. Vzhledem k tomu, že řádu dal totéž povolení o dva měsíce dříve král Václav *(in Civitate nostra egrensi)*, je dojista Adolfovo zdůraznění nadřazenosti stanoviska říšského pro Václava do jisté míry ponižujícím upozorněním[140].

Nespokojenost s králem Adolfem v německé říši postupně rostla. Roku 1297 se jí dostalo výrazu při slavné korunovaci Václava II. na krále českého v Praze (2. června). Korunovace

---

[137] Václav IV. zajistil Chebským, že již most nebude znovu postaven, také ještě dopisem z 12. září 1397; srovn. Gradl, Priv. 19, Siegl, Eger u. Egerland 39 a d. Pflegár Ctimír ze Sedlce byl podle záznamu chebské Kroniky radní (Ratschronik) k r. 1394 vystřídán Buškem ze Švamberka. Hrad Wenzelsburg byl rozbořen r. 1632 nepřátelskými Sasy. Jeho zbytky byly až na nepatrný kus zdiva demolovány r. 1821, Siegl, l. c. 40, 95. Tendence Václava II. zajistit Cheb a jeho držení dvěma hrady s obou stran řeky upomíná do jisté míry na analogii pražskou (hrady Praha s levé strany a Vyšehrad s pravé strany řeky), srov. Šimek, Praha a Vyšehrad, Časop. po děj. venk. XII (1925), 80.

[138] Srovn. k tomu Gradl, ME I. 168 č. 454 z r. 1294.

[139] Petra Žit. Kron. zbrasl., FRB IV. 58 a d.; srovn. k tomu Palacký, Děj. II². 1. 271 a proti tomu Šusta, ČD II. 1. 444 a d.

[140] Gradl, ME I. 168, 170 č. 454, 460.

se účastnili arcibiskupové mohučský a magdeburský, řada biskupů, vévodové Albrecht Rakouský, Albrecht Saský, Bolek Svídnický, Jindřich Hlohovský, markrabí Heřman a Ota Braniborští, Bedřich Míšeňský a nespočetné množství vyšší i nižší cizí i domácí šlechty. Albrecht Rakouský a jiní nespokojenci se při té příležitosti dohodli pořádati ještě téhož roku sjezd v Chebu, aby na něm mohli získati i jiná říšská knížata k akci proti Adolfovi. Král Adolf znemožnil hlavě nespokojenců arcibiskupovi mohučskému účast na sjezdu tím, že ho zadržel na jednom ze svých hradů. Bylo proto znovu jednáno příštího roku u příležitosti zásnub kralevice Václava s Alžbětou, jedinou dcerou uherského krále Ondřeje ve Vídni, kde bylo dohodnuto, že má býti proti Adolfovi zvolen římským králem Albrecht Rakouský. Za pomoc při tomto jednání a vydatnou finanční podporu v připravované válce proti Adolfovi vydal Albrecht králi Václavovi v den zásnub 12. února 1298 písemný závazek, že jemu i jeho dědicům hned po volbě zastaví za 50.000 hřiven ryzího stříbra pražské váhy Chebsko, zemi Pliseňskou a j.[141]

Král Adolf byl spojenými kurfisty 23. června téhož roku sesazen a po několika dnech poražen Albrechtem v bitvě u Gellheimu. Albrecht se stal králem. Vydal-li českému králi slíbenou listinu, nevíme. Václav však zůstal nadále pánem Chebska[142].

Roku 1300 získal Václav II. královskou korunu polskou. Ná-

---

[141] Emler, RB II. 767 a d. č. 1783, Gradl, ME I. 181 č. 497: Nos Albertus, dux Austrie... d. Wenceslao... regi Boemiae... promittimus..., quod, quam cito nos in Regem Romanorum eligi continget, statim ei regi *et heredibus* eius *terras* imperii, *Egrensem* videlicet et *Plisnensem,* cum civitatibus, castris, munitionibus et hominibus ibidem, nec non castra dicta *Flosz* et *Parkstain* ac oppidum *Widenum,* sita in Bavaria circa metas Boemiae, cum ipsorum districtibus eidem regi et heredibus suis titulo pignoris obligabimus in L millibus marc. arg. puri prag. ponderis et super obligatione predicta dabimus ipsi regi patentes nostras literas sigillo regali muniendas ipsasque inferius annotatas et alias quascumque literas..., que ipse rex per se vel per suos nuntios duxerit requirendas etc. Srov. k tomu Čelakovský, Děj. práv.[2] 312 a d., Šusta, l. c. 474 a d.

[142] Gradl, ME I. 193 č. 525

sledujícího roku, po smrti krále Ondřeje III., posledního mužského člena rodu Arpádovců, nabídlo uherské poselstvo, v jehož čele byl Matouš, hrabě Trenčanský, a kancléř Jan, arcibiskup kaločský, králi Václavovi korunu uherskou. Král Václav sám odmítl, přijal však nabídku poselstva pro svého syna Václava (III.), zasnoubeného s Ondřejovou dcerou Alžbětou, který byl skutečně také, po dvojí porážce Karla Roberta, kandidáta papežova a Albrechtova, 26. srpna 1301 arcibiskupem Janem v Stoličném Bělehradě korunován jako uherský král Ladislav V. Ve sporech, jež potom nastaly[143], vyzval Albrecht v květnu 1304 zpupně krále Václava II., aby mu vydal na šest let stříbrné doly kutnohorské a aby se zřekl Chebska, Míšně, Uher, Krakovska a Polska. Král Václav odmítl s odůvodněním, že některé z těch zemí drží jako věno, některé právem nástupnickým a některé volbou[144].

Ve válce, jež potom vypukla, vtrhl Albrecht se silným vojskem, jehož podstatnou částí byli uherští Kumáni, počátkem září do jižních Čech a za velkého pustošení země postupoval na severovýchod ke Kutné Hoře (po jejímž stříbře tak lačně toužil). Král Václav, nechtěje riskovati výsledek boje, očekával se svým vojskem za Labem u Nymburka příchod posil. K boji nedošlo. Nedostatek potravin, nemoci, nespokojenost Uhrů, kteří začali odcházet, a stále větší nebezpečí, jež mu hrozilo od rostoucí české armády, přinutily Albrechta k ústupu bez boje. Následující zimy použily obě strany k válečným přípravám pro příští rok. Ale toho roku král Václav II. těžce ochuravěl a v mladém věku necelých 34 let 21. června (1305) zemřel.

Jeho syn Václav (III.), tehdy teprve patnáctiletý, sotva by byl mohl své právo na Chebsko proti (svému strýci) králi

---

[143] Srov. k tomu řadu listů papeže Bonifáce VIII. z r. 1303, Emler, RB II. 843 a d. č. 1964—1970.

[144] Dalimil, FRB III. 205 a d., Petra Žit. Kron. zbrasl. k r. 1304, FRB IV. 87 a d., Kron. Františka Pražsk., tamže 365 a d., Pulkava, tamže V. 184, 314, Gradl, ME I. 199 a d. č. 543; srov. k tomu Šusta. Dvě knihy č. děj. I (Praha 1917), 389 a d., ČD II. l. 624 a d., Šimák, Kronika I. 2. 549 a d.

Albrechtovi uhájit, a tak se ho zřekl v míru, který mu Albrecht nabídl. Zároveň se zřekl také Míšně a nároků na korunu uherskou. Albrecht se zato zřekl svých nároků na české a polské země a uznal Václava králem českým a polským[145].

Chebsko tedy bylo v roce 1305 opět ztraceno. Ne však na dlouho.

Z politických událostí, jejichž jevištěm se v té době stalo, bych se zmínil především o dvojím tažení Albrechtově přes Chebsko do Čech v letech 1306 a 1307. První mělo za účel dopomoci po zavraždění posledního Přemyslovce Václava III. (v Olomouci) jeho synu Rudolfovi k volbě králem českým, druhé bylo namířeno proti Jindřichovi Korutanskému, manželu Anny Přemyslovny, sestry Václava III., který byl proti vůli Albrechtově zvolen králem[146]. Na výpravě r. 1307 (po smrti Rudolfově u Horažďovic) protáhl Albrecht se svým plenícím vojskem až ke Kolínu a Kutné Hoře, aniž se mu podařilo docílit větších vojenských úspěchů. Kolín a Kutná Hora se statečně bránily. Počítal-li Albrecht s tím, že mu kutnohorští havíři své město a — hlavně — své doly ochotně vydají, byl — již po druhé — velmi zklamán. Němcům v Kutné Hoře se od dob krále Václava II. dařilo příliš dobře, aby toužili dostat se pod vládu nerudného a lakotného Habsburka. A tak se Albrecht s příchodem drsného podzimu opět vrátil do říše, chystaje se přijíti příštího roku s novou a větší válečnou mocí. Ale osud chtěl jinak. Albrecht byl 1. května 1308 nedaleko svého rodného hradu Habsburka zabit svým vlastním synovcem Janem, a tak již k nové válečné výpravě do Čech nedošlo.

Římským králem se stal Jindřich (VII.) Lucemburský. Na

---

[145] Emler, RB II. 886 a d. č. 2053, 2054, Gradl, ME I. 202 a d. č. 550, GE 135; srov. k tomu Palacký, Děj. II². 1. 302 a d., Šusta, Dvě knihy I. 448 a d., ČD II. 1. 660, 672 a d.

[146] Dalimil, FRB III. 210 a d., Petra Žit. Kron. zbrasl., tamže IV. 109 a d., Frant. Pražsk. Kron., tamže 371 a d., Gradl, ME I. 208 č. 566, GE 136 a d., Palacký, l. c. 311 a d., Šusta, Dvě knihy I. 467 a d., 501 a d., ČD II. 1. 696 a d., Šimák, Kronika I. 3 (Praha 1925), 576 a d.

jaře roku 1310 pořádal říšský sjezd v Chebu[147]. O vlastním předmětu jednání sjezdu nejsme zpraveni, je však pravděpodobné, že se na něm jednalo také nebo snad především o poměrech, jež se za slabé vlády neschopného Jindřicha Korutanského vyvinuly v Čechách. Nepořádky, zvůle loupeživých rytířů a silniční banditství se rozmohly do té míry, že bylo svrchovaně nutné zjednati nápravu. Jindřich Korutanský ztratil v Čechách sympatie všech slušných lidí. Ty se soustředily na moudrého krále Jindřicha Lucemburského a jeho mladého syna Jana. Král byl požádán, aby svolil k volbě svého syna českým králem. Česká žádost byla vázána na podmínku, že se oblíbená Přemyslovna Eliška jako dědička koruny České stane Janovou manželkou a tím také českou královnou. Král Jindřich se rozmýšlel jednak proto, že jeho syn byl ještě příliš mlád, jednak pro nerovnost věku obou královských dětí (Janovi bylo čtrnáct, Elišce osmnáct let). Po opětovném jednání král konečně přijal český návrh[148]. Dne 31. srpna 1310 udělil na sněmu ve Špýru české země v léno svému synu Janovi a následujícího dne se konala slavná svatba Janova s Eliškou[149]. Král Jindřich, chystaje se na výpravu do Italie, jmenoval Jana pro dobu své nepřítomnosti správcem říše s této strany Alp[150]. Tím se král Jan stal zároveň také pánem Chebska[151].

---

[147] Gradl, ME I. 215 č. 585, GE 138 a d.

[148] Srov. k tomu obšírné líčení Petra Žit. Kron. zbrasl., FRB IV. 124 a d., Frant. Pražsk. Kron., tamže 372 a d., Beneš Krab. z Weitm., tamže 467, Pulkava, tamže V. 196, 318 a d., Emler, RB II. 965 a d. č. 2222—2228, Gradl, ME I. 216 a d. č. 588; Palacký, l. c. 336 a d., Šimák, Kronika I. 3. 592, Šusta, ČD II. 2 (Praha 1939), 116 a d.

[149] Petra Žit. Kron. zbrasl., FRB IV. 136 a d., Pulkava, tamže V. 196, 319, Palacký, l. c. 349 a d., Šimák, l. c. 594, Šusta, l. c. 127 a d.

[150] Emler, RB II. 970 a d. č. 2238, 2241, 2244: Johannes, Boemiae et Pol. rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis; Petra Žit. Kron. zbrasl., FRB IV. 180, obdobně; Šusta, l. c. 143 a d.

[151] Gradl, GE 139, 146.

Mladý královský pár, rozloučiv se v Kolmaru 21. září s Jindřichem VII., který se svou armádou táhl do Italie (kde potom zahynul), sám se s druhým vojskem a četným doprovodem předních hodnostářů českých i německých vydal na cestu do Čech. Zdržev se 14 dní v Norimberce, kde jeho vojsko rozmnožily další posily, vypravil se do Chebu, kde byl v říjnu. V den Všech svatých se výprava v Radovanově brodě (dnešním Radošově) ve východním Loketsku přepravila přes řeku Ohři a táhla pak dále na východ ku Praze[152]. Protáhl tedy mladý královský pár — poslední Přemyslovna a první Lucemburk — se svým skvělým průvodem a vojskem na této své společné pouti k trůnu Přemyslovců celým někdejším sedličanským územím od západu na východ.

Mladý král Jan byl v Chebu již opět na jaře následujícího roku, kdy se tam (v březnu) konala jeho schůzka s četnými říšskými knížaty. Při ní byl urovnán spor s rakouským vévodou Fridrichem o Moravu[153].

V létě roku 1313 zahynul Janův otec v Italii. O trůn římského krále se ucházeli vévoda Fridrich Rakouský a hornobavorský vévoda Ludvík. Král Jan byl prozíravý diplomat. Věděl, že by s Habsburkem Fridrichem jako zvoleným králem brzy přišel do nových sporů, a tak se přiklonil na stranu druhého uchazeče Ludvíka Bavorského (sám při svém mládí neměl naděje na zvolení). Za svoji pomoc žádal Chebsko, dobře oceňuje — jako již i jeho předchůdci na českém trůně Přemysl II. a jeho syn Václav II. — velký význam tohoto území pro obranu západních hranic Čech. Ludvík na jeho požadavek ochotně přistoupil. Listinou z 20. října 1314 se mu zavázal, bude-li zvolen římským králem, že mu kromě 10.000 hřiven stříbra již dříve písemně přislíbených zaplatí dalších 10.000 hřiven, a za to že mu dá v zástavu Cheb, Floss a Parkštejn,

---

[152] Petra Žit. Kron. zbrasl., FRB IV. 154 a d., 170, Gradl, ME I. 218 č. 591.

[153] Emler, RB III. 3 a d., 9 č. 6, 10, 24, Gradl, ME I. 219 č. 595, GE 142 a d., Šusta, l. c. 158 a d.

a že mu vykoupí od vévod rakouských Znojmo, Kostelec a Pohořelice na Moravě[154].

Ludvík byl téhož dne zvolen většinou hlasů kurfirstů (6) římským králem. Hlasovali pro něho: arcibiskupové mohučský a trevírský, král Jan, markrabě braniborský a vévoda Jan Sasko-Lauenburský. Ludvík, čině si nárok na kurfirstský hlas za Rýnskou Falc, odevzdal ovšem také svůj hlas pro sebe. Fridricha Rakouského volili: falckrabě Rudolf, vlastní bratr, ale zároveň také největší nepřítel Ludvíkův, který odevzdal také hlas arcibiskupa kolínského, dále Jindřich Korutanský, vypuzený z Čech, ale činící si stále ještě nárok na práva českého krále (včetně hlasu kurfirstského), a vévoda sasko-wittenberský Rudolf, který si rovněž činil nárok na kurfirstský hlas saský. Větší právo bylo nesporně na straně Ludvíkově, bylo však nepochybné, že dojde k válce, v níž bude musit své právo obhájit.

To bylo hlavním důvodem, že se Ludvík obšírnou listinou, datovanou 4. prosince 1314 v Kolíně n. R. a přímo hýřící množstvím slibů, zavázal králi Janovi, že mu bude pomáhat proti všem nepřátelům a zejména také k opětnému získání všech zemí a majetků, jež k české koruně patřívaly, jmenovitě Polska, Krakovska a Míšeňska; že od něho nebude žádati účast na sjezdech ani na válečných výpravách s této ani s druhé strany hor (Alpských); že se podle sil svých vynasnaží přiměti vévodu rakouského, aby králi Janovi vydal všecky listiny, podle nichž by si mohl činiti nějaké právní nároky v jeho zemích; a posléze konkrétní závazek: že králi Janovi a jeho dědicům *zastavuje*[155] za 10.000 hřiven stříbra,

---

[154] Emler, RB III. 90 č. 227, Gradl, ME I. 231 a d. č. 628, GE 146, Siegl, Egerland z. Zeit seiner Verpfändung (Cheb 1922), 7 a d., Eger u. Egerland 27, R. Winterling, Die Reichspfandschaft Eger (AŠ 1925), 27, Šimák, Kronika I. 3. 601 a d., Šusta, ČD II. 2. 203 a d.

[155] Nikoli: slibuje dáti do zástavy, jak má Palacký, Děj. II². 1. 416, Gradl, GE 147 (ME I. 232 má Gradl správně: verpfändet), Siegl, Verpfändung 8 (Pfandversprechen, Pfandzusage), Eger u. Egerland 27 (Versprechen).

které vydal na jeho volbu, zemi Chebskou a hrady Floss a Parkštejn se všemi regaliemi, právy a náležitostmi[156].

Listem z Mnichova ze dne 26. srpna 1315 oznámil král Ludvík radě a obci města Chebu, že je zastavil králi českému Janovi: „Wir Ludowich... lan [tan] euch wizzen, daz wir... euch mit gewoenlichem dienst und undertaenicheit, der ir Roemischem Reiche schuldich seit, dem Hochgebornem *Johannes,* Chuenige von behaim... *versetzet haben...*“ [157].

O tom, že Ludvík českému králi Janovi skutečně Chebsko zastavil[158], nikoli jen slíbil zastavit, nemůže býti pochybnosti[159]. Proč král Jan již tehdy svého práva na toto území ne-

---

[156] Emler, RB III. 92 a d. č. 232, Gradl, ME I. 232 č. 631: „Item *obligamus* [nikoli: *promittimus,* jak čteme v předcházejících odstavcích] sibi pro decem Millibus Marcharum argenti terram Egrensem et castra Vlos et Barkenstein cum omnibus Regalibus, Dominiis, mero et mixto Imperio, fructibus, redditibus et iuribus et aliis quibuscunque pertinentiis pro expensis factis per eundem occasione promotionis nostre in Romanorum Regem, quousque sibi aut suis heredibus de dicta summa integre fuerit satisfactum percipiendis sibi et heredibus suis in sortem minime computandis... Datum Coloniae“ 1314 dec. 4.

[157] Emler, RB III. 111 č. 275, Gradl, ME I. 234 č. 635, GE 147, Siegl, Katal. 4, Verpfändung 8 a d., fotokopie příl. 1, Eger u. Egerland 27 a d., fotokopie obr. 10, Winterling, Reichspfandschaft 28, Sturm, Archiv příl. 4.

[158] Tak soudil také Čelakovský, Děj. práv.[2] 313.

[159] Setrvávají-li Gradl, GE 147, a po něm Siegl, Verpfändung 8, i tu při výrazu „Pfandzusage“, ačkoli sami v textu Ludvíkova listu slova „versetzet haben“ prokládají, je to zřejmě snaha o výklad *ex eventu.* Dodávati zcela jasnému a nikterak nepodmíněnému výroku „versetzet haben“ význam podmíněný, jak chtěl na př. Gradl (GE 147: Ludvík prý chtěl těmi slovy „bloss eine Aeusserung der Egerer Bürger hervorlocken, was sie seinerzeit zu einer so vollzogenen Tatsache sagen würden“), odporuje naprosto textu i smyslu Ludvíkova listu. Siegl, Eger u. Egerland 28, a Winterling, Reichspfandschaft 28, chápajíce jako právníci nemožnost Gradlova výkladu, snažili se vyložiti zřejmý rozpor mezi Ludvíkovými písemnými závazky a jejich neplněním tím, že předání Chebska nemohlo být uskutečněno proto, že mezi oběma německými králi nebyl ještě spor definitivně ukončen. Ale ani tento

uplatnil, z historických pramenů není zřejmo. Řekl bych, že tu spolupůsobily hlavně dvě okolnosti, na jedné straně Ludvíkova obmyslnost a snaha podržeti toto strategicky tak důležité území co nejdéle, a na druhé straně Janovo mládí a dobrodružná roztěkanost, která dovedla někdy nedbati i nejdůležitějších zájmů země. Král Jan byl právě tehdy opětovně a po dlouhou dobu mimo Čechy. V roce 1315 válčil v jižní Moravě a na Slovensku s Matoušem Trenčanským. Na podzim téhož roku vypukla v Čechách válka mezi straníky zajatého pána z Lipé, dřívějšího správce v Čechách, a Vilémem Zajícem z Valdeka a jeho stoupenci. Spory trvaly až do dubna 1316, kdy byly ukončeny propuštěním Jindřicha z Lipé z vazby a obecným usmířením. Brzy potom 16. května porodila královna Eliška prvního syna, který na slavném křtu o letnicích 30. května dostal jméno Václav. Kralevice pokřtil v chrámu sv. Víta v Praze arcibiskup mohučský Petr za přítomnosti arcibiskupa trevírského Balduina a biskupů Jana a Heřmana. Král Jan pak opustil se svým strýcem Balduinem Trevírským zemi a již 19. září bojoval za Ludvíka Bavorského u Essling na Nekaru proti Fridrichovi Rakouskému, v níž se proslavil svou chrabrostí. Odtud táhl do Lucemburska a zdržel se tam celý rok, o Čechy se vůbec nestaraje[160].

V Čechách zatím vznikly nové spory. Královna Eliška, usídlená tehdy na Lokti, snažila se novými a novými posly přimět Jana k návratu. Konečně se 22. září 1317 podařilo opatovi zbraslavskému Petrovi v Trevíru získat od Jana slib, že se

---

pokus o výklad neodstraní se světa zřejmou skutečnost, že král Ludvík plných osm let odkládal splnění daného slova a písemného závazku, stvrzeného vlastní pečetí. Že svůj závazek bez ohledu na vzdorokrále Fridricha jako faktický pán Chebska splnit mohl, toho nejlepším důkazem je množství listin, jimiž v té době Chebskem resp. jeho částmi a právy jako skutečný jeho pán disponoval, jakož i to, že v chebském hradě opětovně přebýval, srov. Gradl, ME I č. 652, 660, 662, 663, 670, 672, 673, 674, 675, 681, 682, 689, 694, 699, 700, 702, 703.

[160] Srov. ke všem těm událostem výklad Palackého, Děj. II². 1. 417 a d., a Šustův, ČD II. 2. 252 a d.

vrátí. V listopadu toho roku skutečně přibyl král se svým vojskem přes Chebsko na Loket. Tam jej uvítali kromě královny četní pánové čeští s biskupem Janem a Vilémem Zajícem v čele. Žádali krále, aby nevedl své vojsko, v němž byli samí cizinci, dále do země. Jeho němečtí rádci však radili pravý opak, a tak král podle jejich rady požadavek Čechů zamítl a táhl s vojskem do Čech a později na Moravu, aby válečně zkrotil nespokojence, popuzené jeho příkrým jednáním i tím, že se obklopoval samými Němci. V čele této strany stál vedle jiných Jindřich z Lipé, a později také mocný Petr z Rožmberka, který byl popuzen pleněním svého zboží, když Jan bojoval proti Vilému z Landštejna, a příkrým jednáním Janovým, když ho Petr požádal, aby šetřil jeho poddaných lidí, a nabízel se dokonce k smírnému prostředkování. Spory, za nichž se téměř celý národ postavil proti králi a jeho německým rádcům[161], byly posléze urovnány králem Ludvíkem, který se sešel s králem Janem a s královnou Eliškou v březnu 1318 v Chebu, odkud se po pěti dnech vypravili společně na hrad Loket[162]. Tam a později na sněmě v Domažlicích došlo ke smíru, když se král Jan přísahou zavázal, že nebude napříště volat německá vojska do země, že se nebude obklopovat cizími rádci a nebude obsazovati úřady Němci[163].

Nedlouho potom došlo k novým sporům, když se královna Eliška dověděla, že vrtkavý Jan, necítě se v Čechách doma, tajně vyjednával s králem Ludvíkem o směnu českých zemí za palatinát porýnský. Královna se postavila ostře proti tomu a ve

---

[161] Sám Petr Žitavský, opat zbraslavský, stranící silně králi Janovi, zaznamenal, že se rozšířila po celých Čechách pověst, že král ohlásil svůj úmysl vyhnat všecky Čechy ze země a osadit ji samými Němci, Kron. zbrasl., FRB IV. 245.

[162] Tamže 247, Frant. Pražsk. Kron., tamže 388, Beneš Krab. z Weitm., tamže 474, Gradl, ME I. 244 č. 660.

[163] Petra Žit. Kron. zbrasl., FRB IV. 242 a d., 247 a d., Palacký, l. c. 424 a d., 434, 440, Gradl, GE 150, Tomek, Děj. Prahy I² (Praha 1892), 529 a d., Sedláček, Hrady XIII. 19, Šimák, l. c. 607 a d., Gnirs, Elbogen 7, Šusta, l. c. 260 a d., 269 a d., 272 a d.

sporu, který proto mezi nimi vznikl[164], stála opět většina země i s pražskými měšťany na straně královnině proti králi Janovi. To bylo v roce 1319. Po urovnání tohoto sporu vytáhl Jan do pole proti svému švagrovi Jindřichovi, vévodovi javorskému a fürstenberskému, do Lužice, aby hájil svá dědická práva. Výprava byla zakončena smírem v ležení u Olešnice. Po návratu do Čech svěřil král Jan správu země Jindřichovi z Lipé, s nímž se po smrti Viléma Zajíce z Valdeka[165], hlavního stoupence a ochránce královny Elišky, tak sblížil a zahrnul jej a jeho rodinu a přátele takovou přízní, že se Jindřich stal daleko nejmocnějším šlechticem v zemi, a koncem roku 1319 potají s malým průvodem opustil Prahu pospíchaje do Lucemburska. Tam zůstal celý následující rok. Jindřich z Lipé vedl v té době správu země tak obezřetně, že Češi po návratu krále ani valně netoužili[166].

Je pochopitelné, že za těch poměrů a při stálé své nepřítomnosti v zemi král Jan nenaléhal příliš často a s náležitým důrazem na splnění Ludvíkova chebského závazku. Ludvík se ovšem v té době naopak zase snažil získati si příchylnost města tím, že mu 1. dubna 1318 znovu potvrdil všecka jeho práva a výsady[167].

V dubnu 1321 se oba králové opět sešli v Chebu. O hlavním předmětu jejich jednání není zpráv. Je ovšem pravděpodobné, že to byly především rozhovory o poměrech v německé říši, kde se stále ještě vedl zápas mezi Ludvíkem a Fridrichem Rakouským. Snad při této příležitosti znovu (po kolikáté již?) Ludvík slíbil Janovi postoupení Chebska, jak lze soudit z toho, že byly zároveň umlouvány — pravděpodobně k přání Ludvíkovu — tři sňatky, které mohly Ludvíkovi přinésti určitý pro-

---

164 Petra Žit. Kron. zbrasl., FRB IV. 250 a d., Frant. Pražsk. Kron., tamže 390 a d., Beneš Krab. z Weitm., tamže 474 a d.

165 Zemřel na válečné výpravě, kterou vedl do Bavor na pomoc králi Ludvíkovi proti Fridrichovi Rakouskému; Beneš Krab. z Weitm., FRB IV. 476, Palacký, l. c. 444 a d., Šusta, l. c. 305 a d.

166 Frant. Pražsk. Kron., FRB IV. 393, Šusta, l. c. 327.

167 Emler, RB III. 173 č. 430, Gradl, ME I. 245 č. 663.

spěch (král Jan mu dal dopisy z 12. dubna plnou moc sjednati sňatek mezi jeho — Janovou — dcerou Markétou a synem Oty Dolnobavorského Jindřichem, mezi jeho sestrou Marií Lucemburskou a vévodou korutanským Jindřichem, a mezi jeho synem Václavem (Karlem) a dcerou korutanského vévody Markétou Maultaškou[168]).

Král Jan se vrátil z Chebu do Prahy, ale již v červnu, když předtím došlo — patrně vinou Jindřicha z Lipé a jeho strany — k novým neshodám s královnou Eliškou, zase Prahu tajně opustil a vrátil se opět až po roce v červenci 1322. Toho roku došlo konečně k trvalému rozhodnutí otázky, kdo bude skutečným a jediným králem v Německu. V bitvě u Mühldorfu 28. září bylo vojsko strany habsburské na hlavu poraženo a Fridrich sám i se svým bratrem vévodou Jindřichem byl zajat a uvězněn.

Zásluhy krále Jana o toto vítězství byly tak veliké, že nyní bylo Ludvíkovi opravdu těžko s odevzdáním Chebska do jeho moci ještě déle otáleti, a tak vydal 4. října 1322 v Řezně, kde se právě vítězové zdržovali, českému králi nový, tentokráte opravdu definitivní zástavní list na Cheb a Chebsko tohoto znění: *My Ludvík, římský král... prohlašujeme..., že za užitečnou a čestnou službu, kterou nám a říši... prokázal český a polský král Jan v bitvě u Mühldorfu proti našim a říše nepřátelům Fridrichovi a Jindřichovi, bratřím, vévodům rakouským, kteří i se svými pomocníky byli zajati v předvečer svatého Michala, zastavujeme mu Cheb, město a zemi s tvrzemi Hohenberkem, Seberkem, Kynšperkem, s panstvím, právy, fojtstvími, kláštery, hradními lény, židy, mužstvem, užitky a se vším, co k tomu náleží, za deset tisíc hřiven stříbra, jedna hřivna po třech librách hallských, a také za (těch) deset tisíc hřiven stříbra, které jsme mu již dříve na to upsali, jak na to měl náš list, a to tak, že má toto*

---

[168] Gradl, ME I. 257 č. 702, 703, GE 156, Palacký, l. c. 447 a d., Šimák, Kronika I. 3. 618, Šusta, ČD II. 2. 330; k žádnému z těchto sňatků nedošlo.

město, zemi a tvrze držeti a užívati bez jakéhokoliv omezení on i jeho dědicové... tak dlouho, až my nebo naši následníci v říši je od něho nebo od jeho dědiců za jmenovaných dvacet tisíc hřiven stříbra opět vykoupíme. Dáno v Řezně l. p. 1322, v pondělí po sv. Michalu, v 8. roce naší královské vlády[169].

Tak se vrátilo Chebsko po třetí a trvale k české koruně[170].

---

[169] Emler, RB III. 322 a d. č. 804, Gradl, ME I. 260 a d. č. 714, GE 158, Siegl, Katal. 4, Eger u. Egerland 28, Winterling, Reichspfandschaft 28 a d.:

„Wir Ludwig... Tun chunt... daz wir umb den nuczen vnd erbern dienst den vns und dem riche... Johanns, chunig von Beheim vnd von Polen, getan hat an dem strite bei Müldorf mit vnsern vnd des riches veinden Friderichen vnd Heinrich, brudern, herczogen von Osterreich, da si vnd ir helfer gevangen wurden an sant Michels abend, verseczen im Eger, die stat vnd das lant mit den vesten Hohemberg, Seberg, Kynsperg, mit herschaft, rechten, vogtayen, klostern, burchlehen, juden, mannschaft, nuczen vnd mit allem dem, das daczu gehort, fur zcehen tusent march silbers, drei pfunt haller für je die march zu reiten, vnd auch für zehen tusent march, die wir im vor dar auf gegeben haben, als er das vnser briefe gehabt hat; dieselbe stat, lant vnd vesten zu haben vnd zu nizzen von im vnd seinen erben an allen abslach, was sie sein geniezzen, als lang vnd dacz wir es oder vnser nachkhumen an dem Riche von im oder seinen erben vmb die vorgenanten zweinczich tusend march silbers wider losen. Datum Ratisb. ao. dom. 1322, feria II. post Michaelis, regni nostri anno VIII." Srovn. také druhou listinu z téhož dne 4. října 1322, jíž se král Ludvík zavazuje českému králi Janovi, že mu Hohenberk vyváže (z rukou purkrabího norimberského) a odevzdá „od nynějška do nejbližších velkonoc", Emler, RB III. 323 č. 806, Gradl, ME I. 261 č. 715. Terminování Ludvíkova závazku ukazuje, že král Jan — zřejmě po předcházejících zkušenostech s Chebskem — jeho slibu příliš nevěřil a chtěl se proto zajistit. Na to ukazuje také trest, který měl jinak Ludvíka stihnout: musil by poslat osm rytířů do Norimberka sloužit ve sprosté hospodě (Gradl, ME I č. 715). Slib svůj ovšem přesto splnit nemohl, protože byl purkrabímu norimberskému za pomoc v bitvě u Mühldorfa rovněž zavázán. A tak purkrabí podržel Hohenberk i nadále; srov. Gradl, GE 159, Siegl, Eger u. Egerland 29. Jak to dopadlo s těmi osmi rytíři, se z historie nedovídáme.

[170] Rozsah Chebska byl tehdy asi dvakrát tak velký jako dnes; srov. Gradl, ME I příl. (mapa), GE 159, mapa při str. 184, Siegl, Verpfändung příl. 2, Eger u. Egerland 8—9 mapa, 29, Eger — Franzensbad

Nebylo již nikdy žádným německým panovníkem vykoupeno zpět, naopak, jeho svazky s českým státem byly postupně, jmenovitě od dob vlády Janova syna Karla (IV.), stále více posilovány a utužovány. Poslední zbytky jeho zvláštního státoprávního postavení zanikly za vlády Karla VI., Marie Terezie a Josefa II. v 18. století[171].

Rušné politické události, jež Chebsko prožívalo v době svého odloučení od českého státu v první polovici XII. století, a velké hospodářské a sociální změny, k nimž tehdy v západní polovici Evropy došlo, nemohly ovšem ani v hospodářských a sociálních dějinách Chebska zůstati bez ohlasu.

O tehdejších osudech slovanského — sedličanského — obyvatelstva Chebska se dovídáme velmi málo, a to také jenom nepřímo, ze zpráv o kolonisaci staré jeho půdy německými kolonisty, o tom, komu byly jeho staré osady i s obyvateli *(cum hominibus)* darovány, prodány nebo zastaveny. Jen tak se dovídáme všecka ta jména starých slovanských osad, jejichž seznam byl nahoře podán. O slovanském lidu samotném ty zprávy nevypravují nic. To již nestálo za zaznamenání.

Osudy tohoto lidu byly ovšem více než smutné. Sídlil na svém území před příchodem nových německých pánů po staletí v starých patriarchálních poměrech, i když snad někdy pod tuhou vládou svých kmenových vévod a později — po kratší nadvládě lucké — pod vládou knížat českých. Tato staletá idyla se rázem změnila a zmizela do nenávratna, když se jeho území zmocnili Němci. Tu se stal nesvobodným nevolníkem na své vlastní, po praotcích zděděné půdě. Na místě jediného kdysi vládce — vévody — vyvstalo na jeho půdě a mezi ním množství velkých i menších, ale vesměs mnohem despotičtějších pánů, kteří si přisvojili jeho půdu, jeho práci, jeho tělo a jeho duši. Ať byli stavu světského či duchovního, všichni

---

mapka k str. 23, Šimák, ČD I. 5 (Praha 1938), 539; srov. též připoj. mapku příl. IV. O tehdejším stavu a rozsahu města Chebu v. Prökl, Eger u. Egerland 33 a d.

[171] Drivok, Ält. Gesch. Eg. 282 a d., Siegl, Eger u. Egerland 77 a d., Eger — Franzensbad 30.

soudili, že se stali „z milosti boží" jeho pány, a podle toho s ním také zacházeli. Názor o této „milosti boží", vyplynuvší kdysi z pokorné vděčnosti zaníceného křesťanství, se postupem doby stalo plochou frází a nakonec zpupným povýšeneckým titulem, který odděloval feudálního pána od jeho nevolného poddaného a stal se pro prvého pramenem všech možných výsad, kdežto druhého srážel do prachu země a stal se pro něho pramenem všeho možného tělesného i duševního utrpení. A to vše v době, kdy se církev snažila co nejvýše vyzdvihnouti prapor Kristův, třímajíc ovšem v jedné ruce kříž a v druhé ruce meč.

Náboženský příkaz křesťanské lásky se v té době vztahoval již jen na mocné tohoto světa. Někdejší svobodné obyvatelstvo slovanského jazyka klesalo a kleslo v těch dobách zde — jako jinde — podle feudálních společenských řádů na úroveň pouhých „lidí", kteří byli svými světskými i duchovními pány považováni podle své výkonnosti za více nebo méně cenný majetek, cennější než domácí chovná zvířata právě jen proto, že dovedli ta domácí zvířata chovat a s nimi pro svého pána pracovat. Křesťanskou láskou také je zahrnovati nebylo třeba.

Toto požehnání přinesl pokročilý středověk především Slovanům v západních částech jejich sídel, když přišli ve styk s německými výbojci, kteří přicházeli ve znamení kříže. Německý kněz a německý voják přicházeli společně. A společně se dělili o kořist. Nejen o půdu, nýbrž i o lid na ní usedlý. A to vše pod heslem šíření náboženství křesťanského, jehož zakladatel dal všemu lidstvu jeden nejvyšší zákon, zákon lásky k bližnímu!

Zásady křesťanského náboženství dovedly zejména kláštery velmi účinně zastávati vůči všem, kdož jim mohli nějakým způsobem pro zajištění přízně mocností nebeských poskytnouti zvětšení jejich vezdejších statků nebo rozšíření jejich práv a výsad všeho druhu. Dovedly to znamenitě u králů a knížat, ale nepohrdly ani darem chudé vdovy, i když darovala opravdu své poslední, chtějíc si zajistit blažený život po smrti. A tak daleko největší procento všech historických zpráv, které se nám zachovaly na př. o někdejším Chebsku, je vě-

nováno donacím a výsadám, jichž se dostalo klášterům, ochraně a zajištění nebo výčtu jejich vezdejších statků, důchodů a pod. Pisateli všech těch historických listin byli ovšem kněží a především příslušníci klášterů. A tak nám zároveň všecky ty listiny podávají zajímavý historický doklad o tom, co bylo hlavním předmětem zájmu těchto zbožných bratří.

Tak se již v prvních zprávách, jež nám podávají svědectví o záboru chebské půdy, setkáváme se jmény dvou německých klášterů, které dostaly své příděly na této půdě. Jsou to kláštery v Reichenbachu[172] a ve Waldsasích. Klášter waldsaský byl dokonce na té půdě založen[173]. A dovedl od prvního okamžiku znamenitě přesvědčovati mocné tohoto světa o své prospěšnosti. Donacemi jen pršelo. Mezi příznivci kláštera byli nejenom velmoži německé říše, markrabata nordgavští, králové a císařové, nýbrž záhy se k nim řadí i jména panovníků českých. Mezi těmi není od doby krále Vladislava II. (1159, 1165)[174] téměř ani jediného, který by byl nepovažoval za prospěšné pro spásu své duše[175] obdarovati klášter waldsaský nějakým „újezdem" nebo jinými právy a výsadami i na svém území (mimo staré Chebsko). Nejsou mezi nimi snad jen ti z Přemyslovců, kteří pro příliš krátkou dobu své vlády neměli příležitost přijíti ve styk s waldsaskými bratřími.

Takovým způsobem získal waldsaský klášter postupně více než třetinu celého starého Chebska[176] a kromě toho velké územní plochy i v sousedním Sedlecku-Loketsku a jinde v Če-

---

[172] Str. 279.

[173] Str. 279 a d.

[174] Erben, RB I. 137 č. 1315, Gradl, ME I. 25 a d. č. 80, Friedrich, CDB I. 192 a d. č. 204, str. 204 a d. č. 227.

[175] Někdy — hlavně od doby Přemysla II. a jeho syna Václava II. — vedly k tomu ovšem vedle motivů náboženských také důvody politické, srov. str. 140; k vývoji politických vztahů mezi českými králi a klášterem waldsaským v. E. Langhammer, Böhmens Schutzherrschaft über das Kloster Waldsassen, UE XXXVII (1933), 74 a d.

[176] Gradl, ME I str. XIX.

chách[177]. A k žádosti českých šlechticů založil dokonce v Čechách i své odbočky, sesterské kláštery cisterciácké v Sedlci v starém Malínsku (Kutnohorsku, k. 1142)[178] a v Mašťově-Oseku (u Podbořan-Duchcova, v l. 1196 a 1203)[179].

V Chebsku samotném vyrostly ovšem kromě kláštera waldsaského postupem doby i jiné kláštery a mocné řádové instituce, tak zejména řád Německých rytířů[180], o jehož usídlení v Chebu se dovídáme ze dvou listin Konradinových z roku 1258[181]. Zanedlouho potom vypukly již spory mezi tímto řádem a klášterem waldsaským o pohřby a jiná práva, z nichž kynul hmotný zisk, o hranice a j.[182].

Kromě obou těchto klášterů byly v Chebu kláštery mino-

---

[177] Srov. Gradl, Waldsassener Gebiet in Böhmen, MVGDB XX (1882), 260 a d., G. Schmidt, UE XXXVII. 84 a d.

[178] Erben, RB I. 103 č. 231, Gradl, ME I. 19 č. 62, Friedrich, CDB I. 155 a d. č. 155: zakladatel *quidam de primatibus Boemię, Mirozlavs nomine,* divino monitus partim timore et amore atd.; srov. k tomu Novotný, ČD I. 3. 112 a d., 901.

[179] Erben, RB I. 192 č. 429, Gradl, ME I. 38 č. 110, Friedrich, CDB I. 319 a d. č. 355 k r. 1196: illustris comes Milgost, zelo dei ductus, conventum monachorum in ecclesia Waltsassensi magnis precibus [!] obtinuit et in Boemiam adduxit, his fratribus ad construendum cenobium quoddam predium Mastowa [Mašťov, p. a s. o. Podbořany] nomine cum sylvis, pratis et omnibus appendiciis pro remedio anime sue et uxoris, parentum ac liberorum suorum ... contulit; mniši však v Mašťově nebyli spokojeni, a tak již po šesti letech přešli do Oseka (p. a s. o. Duchcov) na zboží hraběte Slavka, Erben, RB I. 214 č. 470, Gradl, ME I. 42 č. 121, Friedrich, CDB II. 375 a d. č. 357 k r. 1203 (falsum z XIII. stol.): Zlauco comes illustris ... ut ... conventum illum in predium suum Ossech (Ozzech) dictum transferret... Nový klášter tím stěhováním z Mašťova do Oseka ovšem znamenitě získal, neboť kromě všeho toho, co již dostal od Milgosta, obdržel neméně bohatý úděl také od Slavka; srov. k tomu Novotný, ČD I. 3. 121 a d., 902 a d., I. 4. 434.

[180] Str. 289.

[181] Gradl, ME I. 83 a d. č. 232, 233, srov. tamže str. 86 č. 237, 238.

[182] Gradl, ME I. 87 č. 241 z r. 1260, 91 a d. č. 250, 251, 252 z r. 1265, GE 95 a d.; v těchže letech vypukly také spory waldsaských s klášterem v Reichenbachu a s jinými kněžími diecése řezenské o patronátní právo na kapli v Hohensteině, srov. ME I. 89 č. 245.

ritů, ženského řádu sv. Kláry, dominikánů a hospitál pražských křižovníků s hvězdou[183].

V Loketsku se dělily s klášterem waldsaským o přízeň českých panovníků na starém sedličanském území především kláštery doksanský a osecký (a kapitula vyšehradská).

Žádný z klášterů, usazených nebo vlastnících statky na staré sedličanské půdě, nenabyl ovšem toho významu a územního rozsahu jako klášter waldsaský. Ten dovedl svojí obratnou a vytrvalou diplomacií zainteresovati pro své zájmy biskupy, papeže, markrabí, knížata, krále i císaře, jejichž ochrany se vždy znovu a znovu dožadoval, do té míry, že posléze nabyl téže politické samostatnosti jako jiná říšská knížata[184].

Vedle kláštera waldsaského dovedlo podobným způsobem získávat rozličné výhody a výsady a hospodářsky i politicky růst jenom ještě město Cheb. Využívajíce častých příležitostí, jež se jim naskýtaly za návštěv římských králů a císařů a později také českých králů, dovedli také obratní kupci chebští postupně získávati pro své město (a tím i pro sebe) tolik všemožných úlev, práv a výsad, že město nejenom velmi bohatlo, ale nabývalo i po stránce politické stále většího významu[185].

Výsadami, poskytovanými klášterům, šlechtě a městu Chebu, se postupně stále více omezovala pravomoc fojtů (*judices provinciarum)* nebo zemských soudců, kteří v době německého záboru Chebsko jménem krále spravovali a předsedali na chebském hradě zemskému soudu a stáli v čele královských mi-

---

[183] Srov. Gradl, GE 93 a d., 101 a d., 116 a d., 125 a d., Šimák, ČD I. 5. 541 a d.

[184] Podrobné vylíčení tohoto vývoje podal Gradl, GE 55 a d., 79 a d., 87 a d., 94 a d. porůznu; tam v. v pozn. i citaci příslušných listinných dokladů, uveřejněných v ME I a jinde.

[185] V. o tom zejména Gradl, GE 48 a d., 61, 85, 99 a j. porůznu, Čelakovský, Ottův SN XII. 104 a d., Siegl, Eger u. Egerland 13 a d., tamže 23 a dříve již Alt-Eger in seinen Gesetzen u. Verordnungen (Augšpurk-Kassel 1927), 9 a d. v. o správě města (v stručném přehledu též ve sborníku Eger — Franzensbad, 53 a d.).

nisteriálů, z nichž se postupem doby vyvinula větší část šlechty na Chebsku[186].

Po návratu Chebska k české koruně vedli správu území po stránce civilní i vojenské purkrabí[187]. Jako první z nich se připomíná[188] Jaroš z Fuchsberka (z Poděbús, ze Slivna) v letech 1267—1269, později opět v l. 1272—1275 Jerko z Waldenberka[189].

---

[186] Gradl, GE 61 a d., 77 a d., Čelakovský, l. c. 104, 112, Děj. práv.[2] 311; k názvu *castrenses* v. Schreiber, MVGDB LXXIV. 17 (není proň dokladů na Chebsku v celém 13. století.

[187] Srov. o tom Čelakovský, Děj. práv.[2] 313.

[188] Gradl, ME I. 95 a d. č. 260, 263, 264, 269—272, GE 99 a d.; srov. výše str. 298.

[189] Gradl, ME I. 104 a d. č. 286—288, 110 č. 302, Emler, RB IV. 731 č. 1832, 818 č. 2107: Jerco de Waldenberch, burgrauius Egrensis, Gerko de Waldenberch purcgravius Egrensis, Jercho de Waldenberc Burggrauius noster in Egra; srov. též Novotný, ČD I. 4. 291 a d.

Dějiny Sedlecka-Loketska až do návratu Chebska k českému státu.

Zbytek někdejšího území kmene Sedličanů po odtržení Chebska prodělával nadále osudy pohraniční výspy Čech. Jeho situace se ovšem také zhoršila tím, že se octlo těsně na pomezí jako průchodní brána z Němec do Čech. I po něm se rozpřahovala chapadla feudální říše, i na ně se upíraly lačné zraky německých klášterů, a když se jim podařilo získat v něm donacemi českých panovníků nebo šlechticů žádaná území, přicházeli vždy noví a noví němečtí kolonisté, aby zakládali v starém slovanském území německé vsi. Volali je ostatně z hospodářských důvodů i sami čeští panovníci a čeští šlechtici, netušíce nebezpečí, jež tím přivolávali na svou zemi.

Tak ztrácelo staré slovanské obyvatelstvo i v Sedlecku-Loketsku kus po kuse svou starou půdu a podléhalo postupně germanisaci, zejména když se němčení a napodobování všeho německého stalo na pražském dvoře a po něm i u české šlechty velkou módou. Rozdíl byl jen v tom, že německá kolonisace a s ní spojená germanisace nepostupovala tak hromadně a překotně jako na Chebsku, a že příslušnost k českému státu sama o sobě poskytovala domácímu obyvatelstvu jistou míru ochrany proti náporu německých kolonistů.

První zpráva o Sedlecku z doby po odtržení Chebska od českého státu pochází z roku 1130. Týká se Sedlce. Je citován mezi čelnými obcemi českými, z nichž má být desetina roční daně z míru odváděna klášteru vyšehradskému[1] (kapitule vyšehradské).

---

[1] Erben, RB I. 93 č. 211, Friedrich, CDB I. 112 a d. č. 111: Et cum secundum predecessorum meorum instituta decimam marcam de annuo tributo idem fratres in his civitatibus habeant, videlicet Prage, Wisegrad, Satcsi, Sedlcih, Lutomericih etc.; k výkladu slov *de annuo tributo* srovn. Novotný, ČD I. 3. 31 a d., K. Krofta, Staročeská daň

Na sedleckém hradě sídlili purkrabí, z nichž je ze starší doby znám jménem jediný Záviše z let 1159—1165[2].

Asi do té doby nebo do let následujících se datuje[3] t. zv. zakládací listina vyšehradského kostela sv. Petra a Pavla, v níž se praví, že král Vratislav I. přiřkl kostelu (kolem roku 1088) desetinu tributu (daně z míru) „z celých Čech *i ze Sedlecka*"[4]. Ze slov „i ze Sedlecka" bylo usuzováno, že tehdy bylo i toto území odděleno od Čech a spojeno s Chebskem[5]. Ale jak by pak byl mohl český panovník samostatně disponovat důchody z území, které mu nepatřilo? A jak by sám resp. prostřednictvím svých úřadů mohl daň z míru vybírat na území, jež mu nepatřilo a na kterém tedy mír nemohl nijak zaručovat? To je podle mého názoru samo o sobě dostatečným důkazem, že tento úsudek nemůže být správný. Správnější by snad mohl býti výklad, že Sedlecko v těch dobách snad mělo ve svazku českého státu jakési samostatnější postavení než jiné kraje[6].

Že v těch dobách Sedlecko patřilo k državě českého státu, o tom podávají nepochybné svědectví zprávy z let 1130, 1159, 1165 a 1181, v nichž čeští panovníci — vévoda Soběslav I., král Vladislav a vévoda Bedřich — rozdílejí důchody a území

míru, Miljukovův sborník (Praha 1929), 155 a d., Schreiber, MVGDB LXXIV, str. 3.

[2] Friedrich, CDB I. 193 č. 204 k r. 1159: Zauisa castellanus Zedelicensis; tamže 205 č. 227, Erben, RB I. 138 č. 315, Gradl, ME I. 25 a d. č. 80 k r. 1165: Zauise Zedelcensis (Sedlicensis) comes cum suis subditis; Sedláček, Kraje 138, 156, Novotný, l. c. 25.

[3] Sedláček, Kraje 78 (po r. 1165), 154 (kolem 1150), Krofta, l. c. 164 (1130—1178); do konce XII. století ji datovali Gradl, GE 68 pozn. 5, Šimák, ČD I. 5. 546 pozn. 3, a j.

[4] Erben, RB I. 79, Friedrich, CDB I. 386 č. 387: Decimam marcam de tributo per totam Boemiam *etiam Sedlcih.*

[5] Palacký, Děj. I³. 2. 223 pozn. 258, Gradl, GE 68, Sedláček, Ottův SN XVI (1900), 281, Kraje 78; srov. k tomu Schreiber, l. c. 1 a d. (tam v. i jinou lit. k této otázce).

[6] Sedláček, l. c., Šimák, Kronika I. 2. 412, Fischer, NK 70 (o Loketsku); proti tomu srov. Schreiber, l. c. 15 a d., 28 (samostatnějšího postavení se dostalo Loketsku až ve 14. století).

na Sedlecku a za ním[7]. Obrat nastal zřejmě po roce 1181 v době sporů mezi Přemyslovci, které byly císaři Fridrichu Barbarossovi vítanou záminkou k oslabení moci českých panovníků tím, že roztrhl Čechy a Moravu na dva politické celky a prohlásil Moravu jako markrabství za přímé říšské léno, čímž ji vyňal z pravomoci českého vévody[8]. V té době se Fridrich snad zmocnil také vrchní vlády nebo alespoň spoluvlády nad Sedleckem, neboť z listu papeže Lucia III. ze 7. března 1185, jímž papež bere v ochranu klášter waldsaský, se dovídáme, že císař daroval klášteru území „v provincii Sedlecké"[9]. Podle listiny českého vévody a pražského biskupa Jindřicha Břetislava z roku asi 1196 lze usuzovati, že tehdy šlo o území chodovské. Tato listina je zároveň také dokladem, že Sedlecko za Jindřicha Břetislava, tedy ještě před koncem XII. století, bylo již zase plně v moci českého vévody (Jindřich Břetislav bere v ochranu waldsaský majetek v Čechách a mezi ním „v provincii Sedlecké Chodov"[10]). Že za vlády Bedřichovy tomu tak nebylo, dokládá z doby o něco pozdější také text donační listiny krále Přemysla I. klášteru doksanskému z roku 1226, podle něhož císař Fridrich k žádosti Bedřichově udělil tomuto klášteru ves Vojkovice s lesem na nejzazším východním pomezí Sedlecka[11]. To je jasný důkaz, že v té době sku-

---

[7] V. výše pozn. 1, 2, a k tomu Erben, RB I. 166 č. 373, 325 č. 705, Gradl, ME I. 30 a d. č. 92, Friedrich, CDB I. 264 č. 295, II. 281, 283 č. 286.

[8] Str. 289 a d.

[9] Gradl, ME I. 33 č. 98: In prouincia *Cedlice* Circuitum, quem karissimus in christo filius noster, Fridericus, Illustris Romanorum imperator, uobis [klášteru waldsaskému] contulit; Gradl, GE 69, a dříve již Drivok, Ält. Gesch. Eg. 20, 34, Prökl, Gesch. Elbog. 18, soudili, že Loketsko patřilo z části nebo zcela k německé říši, ale Schreiber, l. c. 8, 15 dokázal, že šlo jen o jakési dočasné omezení Bedřichovy vlády pod vrchní vládou císařovou.

[10] Erben, RB I. 193 č. 430, Gradl, ME I. 37 č. 109, Friedrich, CDB I. 322 č. 356: *in provintia Zedliz Codou* cum finibus suis.

[11] Erben, RB I. 326 č. 705, Friedrich, CDB II. 283 č. 286: Dux

tečně bylo celé Sedlecko alespoň na přechodnou dobu také v moci císařově[12].

Od doby vlády Jindřicha Břetislava bylo Sedlecko-Loketsko opět plně a trvale v moci českých panovníků. V prvních letech vlády mladého krále Václava II. — po porážce a tragické smrti jeho otce krále Přemysla II. — se pokoušel král Rudolf Habsburský v míře ještě větší než o sto let dříve Fridrich Barbarossa vykonávati vliv na vývoj věcí v českém státě. Jeho přičiněním se nepochybně stal tehdy norimberský purkrabí Fridrich Hohenzollernský zároveň také purkrabím loketským. Dovídáme se o tom jen náhodně z listiny z 19. prosince roku 1285, jíž se Fridrich jako purkrabí loketský za sebe i své nástupce vzdává sudu vína, který byl klášter waldsaský povinen každého roku odváděti loketskému purkrabímu ze své vinice v Přívlakách na Žatecku[13]. Také to bylo vykládáno jako důkaz, že Loketsko tehdy nepatřilo k Čechám[14]. Ale ten výklad zde není nutný a není také ničím jiným doložen. Naopak, z následujících let vlády Václavovy máme bezpečné důkazy, že Loketsko patřilo k Čechám. Tak roku 1290 sám král Václav osvobozuje vsi a statky kláštera waldsaského „ve své provincii

---

quoque Fridericus, frater noster, consilio pietatis fervens *in Zedleccensi provincia* ab imperatore Friderico domui sepe nominate [Doczanensi] peticione sua firmiter Woycowic cum silva, hiis terminis predium notatum distinguens ...

[12] Srov. k tomu Sedláček, Kraje 78, 138, Šimák, ČD I. 5. 546.

[13] Emler, RB II. 587 č. 1362, Gradl, ME I. 137 č. 370: Nos *Fridericus, Burcgravius de Nurenberch,* presentibus publice protestamur, quod ... hoc non esse de iure, quod *Burcgravius de Cubito* solebat petere, singulis annis vnam vrnam vini de vinea *prelac* Cenobii de Waltsassen sibi dari, ... Significantes cuilibet, *Burcgravium in Cubito, qui noster successor fuerit,* ipsum nichil iuris habere in prefato vino ... Přívlaky *(Preolac)* dostal klášter waldsaský od krále Vladislava roku 1165, srov. Erben, RB I. 137 č. 315, Gradl, ME I. 26 č. 80, Friedrich, CDB I. 205 č. 227.

[14] Gradl, ME I str. XXI; proti tomu srovn. již stanovisko Palackého, Děj. II². 1. 246, že u Fridricha šlo o český úřad zemský.

loketské" na prosbu opata Dětřicha od dávek a služeb, jimiž byly povinny jeho purkrabím loketským[15], a roku 1294 se výslovně jmenuje jako purkrabí loketský Hynek z Lichtenburka[16] (Fridrich Hohenzollernský zemřel jako purkrabí norimberský roku 1297[17]). I když však jmenování Rudolfova přítele Fridricha Hohenzollernského purkrabím loketským (smluvené patrně na schůzce krále Rudolfa s mladičkým ještě Václavem v Chebu v lednu roku 1285[18]) nemělo hlubšího významu státoprávního[19], je přece jen nepochybné, že bylo na škodu českého obyvatelstva na Loketsku nanejméně tím, že Fridrich dojista podporoval německou kolonisaci a tím i germanisaci kraje.

Sedleckem byl tento kraj zván až do třetího desítiletí XIII. století. Poslední doklad toho máme z roku 1226[20]. Pak byly krajské úřady přeneseny ze Sedlce do hradu Lokte, který byl v těch letech vybudován. Poprvé se Loket v českých pramenech připomíná roku 1234[21]. Je zajímavé, že v době, kdy již u nových hradů i na české půdě byla zaváděna německá jména, se v kraji s pokročilou germanisací a v sousedství silně již poněmčeného Chebska užívalo pro nový krajský hrad čistě českého jména *Loket*. Podle mého názoru je to důkazem, že hrad byl založen — podobně jako dříve již v Chebu — na skalní výspě starší sedličanské hrazené osady[22].

Správu kraje vedli purkrabí[23]. Jako purkrabí loketští jsou

---

[15] Gradl, ME I. 154 č. 419, GE 122.

[16] Sedláček, Ottův SN XVI. 281.

[17] Gradl, GE 105.

[18] Str. 301.

[19] V. výše pozn. 14 výklad Palackého.

[20] Erben, RB I. 325 a d. č. 705, Friedrich, CDB II. 281, 283 č. 286.

[21] Erben, RB I. 391 č. 831: bona ecclesiae Dogzanensis, circa *Loket* constituta ... *Zulizlaus*, tunc castellanus castri; testes: *Zulizlaus* purchravius de *Loket*.

[22] Str. 117 a d.

[23] O kastelánech, purkrabích, popravčích a krajských soudech v. B. Rieger, Zřízení krajské v Čechách I (Praha 1889), 23, 26 a d., 45.

známi Sulislav z let 1234—1239, v září r. 1253 Jaroš, od listopadu 1253 až do roku 1262 Oldřich Zajíc[24], r. 1264—1268 opět Jaroš[25], 1285 jmenovaný již Fridrich Hohenzollernský, purkrabí norimberský, 1294 rovněž již jmenovaný Hynek z Lichtemburka a po něm Vilém Zajíc z Valdeka, k roku 1318 se připomíná Ondřej Junged a k roku 1319, tedy nedlouho před trvalým návratem Chebska a tím i celého někdejšího sedličanského území ke koruně české, Mikuláš Winkler[26]. Purkrabí se poměrně často střídali a tím ovšem obyvatelstvo kraje trpělo, protože jeho rozličná břemena stále rostla. Proto se jednotliví držitelé půdy, kláštery i šlechta, vyšší i nižší, snažili vymaniti se z pravomoci krajských úřadů. Tak byl pro manství, vznikající podle německého vzoru, zřízen zvláštní manský soud a t. zv. ušlechtilá manství a zejména klášterní majetky byly vynímány z moci purkrabí a krajských úřadů vůbec. Tím se postupně měnil a zmenšoval rozsah kraje[27].

O osudech poddaného lidu se opět jen v náznacích dovídáme z rozličných zpráv o exemcích klášterních „lidí" *(homines)* z moci purkrabí a krajských i městských úřadů. Tak již roku 1234 povoluje král Václav I. klášteru doksanskému lokaci vsi Jakubova na Loketsku podle práva německého, vynímá klášterní osady ze služebnosti hradu loketskému a dává jejich obyvatelům tutéž svobodu jako svým lidem tam usedlým[28].

---

[24] Sedláček, Ottův SN XVI. 281, Hrady XIII. 18, Kraje 138, 159 a d., MSH 562, Novotný, ČD I. 3. 870, I. 4. 14, 74, 291 a d., 319 a d., 362, 451.

[25] Emler, RB. 212 č. 550, 232 č. 601, 234 č. 606, 248 č. 635, 250 a d. č. 641, 644, 647, Gradl, ME I. 95 a d. č. 260, 263, 264, 269—272.

[26] Emler, RB III. 170 č. 417 (d. Andrea de Junged purcgrauio in Cubito), 231 č. 552; Sedláček, Ottův SN XVI. 281, Hrady XIII. 18, 19.

[27] Srov. k tomu Sedláček, Hrady XIII. 18 a d., Kraje 33 a d., 137 a d.

[28] Erben, RB I. 391 č. 831: Wencezlaus rex „bona ecclesiae Dogzamensis, circa *Loket* constituta, videlicet *Jacubob* villam," sub jure Tevtonicali locandam concedit, et alias dudum locatas ab omni vexatione et servitute omnimoda castri jam dicti eximit, „libertatem quoque eandem, quam nostris hominibus ibidem commorantibus, perpetuo conferentes . . ."

K roku 1264 se dovídáme, že lidé v Šemnici a Svatoboru byli od purkrabí loketských nuceni k nespravedlivým pracím[29]. Roku 1268 byli lidé na Hroznětínsku vyňati z moci fojtů a osvobozeni od útisků, které musili snášeti od purkrabí, soudců a jiných úředníků loketského kraje[30], roku 1272 byli lidé ve Svatoboru a jiných osadách kláštera oseckého vyňati králem Přemyslem II. z moci popravců, fojtů a soudců v Lokti[31]. V roce 1290 bylo Václavem II. zakázáno purkrabím loketským vymáhati neobvyklá břemena na poddaných kláštera doksanského[32], a téhož roku osvobodil král Václav statky kláštera waldsaského v Loketsku od dávek, odváděných purkrabím, a poddané kláštera vybavil z moci purkrabí a fojtů loketských[33]. A v roce 1292 byla vyňata ves Boč z moci soudu purkrabského, sudího, měšťanů a všech loketských úředníků[34].

Z politických událostí měly ovšem pro Sedlecko-Loketsko jako pomezní kraj, který byl zároveň průchodní branou mezi německým Chebskem a českou oblastí s obou stran dolní Ohře a tím i středem Čech, největší význam především válečné výpravy s obou stran, jež táhly Poohřím, a návštěvy českých i německých panovníků. Tak na př. protáhl Sedleckem a Chebskem roku 1203 král český Přemysl I. s bratrem Vladislavem v čele silné vojenské výpravy, kterou vedl na pomoc durinskému lantkraběti Heřmanovi. A znovu táhl Sedleckem a Cheb-

---

[29] Emler, RB II. 183 č. 470: quidquid *homines* cenobii Ozzecensis, videlicet *de Schemnitz* et *de Zwetibor*, mihi [Jaroschio de Whsperch] et antecessoribus meis, burgraviis existentibus in *Cubito*, servitii impenderunt exactionibus, steuris sive quibuscunque, de justitia non fecerunt, sed rogati potius et coacti; a quibus omnibus ipsos describo liberos et solutos...

[30] Emler, RB II. 240 č. 619, Sedláček, Kraje 139.

[31] Emler, RB II. 316 č. 786, v. citát str. 38 pozn. 47.

[32] Emler, RB II. 650 a d. č. 511, Sedláček, Kraje 139, 164; v Doksanech nad Ohří byl ženský klášter premonstrátský, srov. o něm Novotný, ČD I. 3. 76 a d.

[33] Emler, RB IV. 743 č. 1879, Gradl, ME I. 154 č. 419, Sedláček, v. výše.

[34] Emler, RB II. 676 č. 1573, Sedláček, v. výše.

skem na pomoc Heřmanovi následujícího roku 1204[35]. A touž cestu konal král Přemysl znovu v letech 1213 k říšskému sjezdu v Chebu a 1214, 1215 ke schůzkám s Fridrichem II., rovněž v Chebu, při čemž jej roku 1215 doprovázel opět jeho bratr Vladislav[36].

Roku 1233 snad — podle přesvědčivého výkladu V. Novotného[37] — pobýval v Sedlci se svým průvodem král Václav I. a konal tam porady se saským vévodou Albrechtem a jeho bratrem Jindřichem hrabětem z Anhaltu, na jejichž žádost odškodnil Václav řád Německých rytířů za ztráty, jež nedlouho předtím utrpěl válkou na Moravě, dále s Otou Braniborským a j.[38] Předmět této porady není blíže znám.

Roku 1239 přitáhl — tentokráte již do Lokte — král Václav znovu v čele 4000 ozbrojenců spolu s bavorským vévodou Otou a vyčkával tam výsledků říšského sněmu, který — zřejmě kvůli českému králi jako svému nejsilnějšímu odpůrci — svolal do Chebu císař Fridrich II. Král pobyl se svým průvodem v Lokti delší dobu. Jednání mezi Chebem a Loktem nevedla k cíli[39].

Za Přemyslova odboje proti otci roku 1247 a 1248 byl Loket jedním ze tří hradů, které zůstaly králi Václavovi[40].

Do nového stadia vstoupily dějiny Loketska českým obsazením Chebska koncem roku 1265 nebo začátkem roku 1266. Na jaře roku 1266 táhl mladý král Přemysl II. Loketskem do Chebska a přes Chebsko na válečnou výpravu do Bavor. Zpět se vracel ve vrcholném létě téhož roku. Purkrabím chebským ustanovil král loketského purkrabí Jaroše ze Slivna (Fuchsberka)[41]. Tím bylo i správně opět spojeno téměř celé někdejší sedličanské území.

---

[35] Str. 292.
[36] Str. 294.
[37] Novotný, l. c. 652 a d.
[38] Emler, RB IV. 713 č. 812: *in Zedloc.*
[39] Str. 294.
[40] Pulkava, FRB V. 141 (Loket alias Elbogen), 298 (Loket).
[41] Str. 297 a d.

Zpětné získání Chebska byl nepochybný politický úspěch českého krále. Ale v patách tohoto úspěchu šel vážný stín. Poněmčené Chebsko, znovu připojené k državě českého krále, znamenalo při velkých výsadách, jimiž je král obdařil, a při neobyčejné blahovůli, s níž král Němcům vycházel vstříc, velikou podporu a urychlení germanisace sousedních krajů, pokud se v nich ještě udržel český živel, a z nich ovšem v první řadě Loketska. S toho stanoviska je stesk českého kronikáře z doby kolem roku 1260, že Přemysl vydal zemi loketskou Němcům[42], více než oprávněný.

Po době Přemyslově prožívalo Loketsko rušné doby opět za vlády jeho syna Václava II. V zimě roku 1285 jím cestoval mladý král český se svou matkou královnou Kunhutou, jejím druhým manželem Závišem z Falkenštejna a s početným skvělým průvodem do Chebu ke schůzce se svým tchánem Rudolfem Habsburským a se svou mladistvou manželkou Gutou. Po chebských slavnostech se královský průvod vracel zase Loketskem do Prahy. A totéž se opakovalo znovu v letech 1289, 1290 a 1291[43].

V následujících dobách přišly pro Loketsko zvlášť rušné události až v letech 1306 a 1307, kdy král Albrecht Habsburský dvakrát táhl přes Chebsko a Loketsko do Čech, poprvé na podporu kandidatury svého syna Rudolfa na královský trůn český, podruhé na válečné výpravě proti Jindřichovi Korutanskému[44]. Na jaře roku 1310 cestovalo Loketskem a Chebskem české poselstvo do říše, aby si od nově zvoleného krále římského Jindřicha Lucemburského vyžádalo jeho syna Jana za krále českého. Po slavné svatbě Janově s Eliškou Přemyslovnou ve Špýru se mladí královští manželé v říjnu téhož roku s velkým průvodem ubírali z Chebu Loketskem ku Praze. V den Všech svatých překročila celá výprava i s Janovým voj-

---

[42] Neplach, FRB III. 476, srovn. též stesky Dalimilovy, tamže 192 a d.; Sedláček, Kraje 138, 161, Novotný, ČD I. 4. 303.

[43] Str. 301 a d.

[44] Str. 308.

skem v Radovanově brodě (dnešním Radošově) řeku Ohři a cestovala pak dále do Žatecka[45].

Za vlády Janovy mělo Loketsko častěji příležitost hostit krále a jeho družiny. Mladý král jím projížděl již zase v březnu roku následujícího (1311) ke schůzce říšských knížat v Chebu[46], a v dalších letech jím cestoval opětovně, ať již ke sjezdům v říši, či na svých častých válečných výpravách na západ a jízdách do rodného Lucemburska. Tak tomu bylo na př. v roce 1313, za tažení na pomoc jeho otci Jindřichovi VII. do Italie (cestou nedaleko Biberachu stihla mladého krále zpráva o otcově smrti), a téhož roku cestovala Loketskem a Chebskem také královna Eliška na schůzku se svým manželem ve Würzburce a vracela se touž cestou zase zpět do Prahy, provázena arcibiskupem mohučským[47]. Král Jan odtáhl do Porýní a vrátil se do Čech až roku 1314. Loketskem a Chebskem projížděl na západ v doprovodu svého strýce Balduina Trevírského zase v roce 1316 a vracel se zpět zase až po roce. V Lokti byl tehdy očekáván a slavnostně uvítán královnou Eliškou a množstvím českých pánů, v jejichž čele byli biskup Jan a Vilém Zajíc. Král Jan byl při té příležitosti požádán, aby své vojsko, složené ze samých cizinců a především Němců, rozpustil a nevedl ho dále do země. Ale Jan, podléhající tehdy příliš svým německým rádcům, odmítl. Došlo ke sporům, o nichž jsem se již zmínil[48]. Byly urovnány následujícího roku (1318) na schůzce krále Ludvíka s Janem v Chebu. Krále Jana tam doprovázela královna Eliška. Po pětidenním pobytu v Chebu se Jan a Eliška vypravili se svým průvodem opět na hrad Loket. Tam a na sněmě v Domažlicích došlo ke smíru, jenž znamenal splnění požadavku české šlechty, aby král nebral Němců do svých služeb[49].

V roce 1319, za sporů propuklých pro Janův (ať již domnělý

[45] Str. 310.
[46] Str. 310.
[47] Palacký, Děj. II². 1. 412 a d.
[48] Str. 314.
[49] Str. 314 pozn. 163.

či skutečný) úmysl zaměnit Čechy za rýnský palatinát, se královna Eliška, obávajíc se hněvu prchlivého manžela, uchýlila i se svými čtyřmi dětmi na loketský hrad. Král Jan přispěchal za ní se silným vojenským doprovodem, obsadil hrad, zajal královnu a dal ji zavézt na Mělník, kdežto děti zadržel na Lokti, uvězniv prý svého nejstaršího, tehdy bezmála tříletého synka Václava (Karla) na dva měsíce v tmavé komoře. Kralevic, o němž strana Jindřicha z Lipé králi našeptávala, že ho chce Eliška se svou stranou udělat králem, musil pak ještě rok zůstati pod dozorem na Lokti. Loket sám král Jan, stále trpící nedostatkem peněz, zastavil (vyplatil jej později — po r. 1333 — kralevic Karel, tehdy již markrabí moravský)[50].

Koncem roku 1319 král Jan, necítě se v Praze a v Čechách vůbec doma, odejel znovu přes Loketsko a Chebsko do Lucemburska a zůstal tam celý rok. Na jaře roku 1321 jel opět Loketskem do Chebu, kde se sešel s německým králem Ludvíkem. Z Chebu se vrátil touž cestou do Prahy, ale již v červenci ji zase tajně opustil, opět na celý rok.

Tehdy — roku 1322 — došlo konečně ke splnění tužby tohoto lehkomyslného, ale statečného dobrodruha na trůně českých králů, který jako válečník dobře chápal význam Chebska jako vstupní brány do jeho království. Chebsko se vrátilo trvale jako válečná trofej krále Jana k české koruně. Tím přestala — při výjimečném postavení Chebska alespoň zčásti — úloha Loketska (starého Sedlecka) jako pohraničního kraje českého státu.

Trvalý návrat Chebska k české koruně měl ovšem pro Loketsko i další, méně příznivý následek. Otevřel ještě více bránu německým obyvatelům Chebska do Loketska a dovršil záhy také jeho úplnou germanisaci. Poměr krále Jana k Němcům, ještě příznivější než za jeho přemyslovských předchůdců ve XIII. století, tento proces ovšem jenom uspíšil.

---

[50] Beneš Krab. z Weitm., FRB IV. 475, Palacký, l. c. 440 a d., Gradl, GE 152, Tomek, Děj. Prahy I². 533 a d., Sedláček, Ottův SN XVI. 280, Hrady XIII. 19, Šimák, Kronika I. 3. 613, Šusta, ČD II. 2. 282 a d.; srov. výše str. 120.

A tak utonuly v přívalu němectví průběhem XIV. století[51] i poslední zbytky starých slovanských Sedličanů v západních Čechách.

---

[51] Srov. též Sedláček, Ottův SN XVI. 281, Novotný, ČD I. 4. 303.